РЕПУБЛИКА СРБИЈА

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИНФОРМАЦИОНО-ДОКУМЕНТАЦИОНЕ И БИБЛИОТЕЧКЕ ПОСЛОВЕ

ИНФОРМАТИВНИ БИЛТЕН

БРОЈ ***11***

2011.

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове Управе за заједничке послове републичких органа већ више од двадесет година једном месечно објављује Информативни билтен, којим обавештава кориснике о обновљеном информационо-документационом и библиотечком фонду.

Обавештавамо кориснике да БАЗИ ПРАВНИХ ПРОПИСА Одељења за Индок и библиотечке послове Управе, која је дневно ажурна и при том бесплатна, могу приступити путем следеће интернет адресе:
http://bpp.uzzpro.gov.rs.
БИЛТЕНИ у електронском облику могу се преузети на адреси:
http:// www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-bilteni.htm.
Целокупан библиотечки фонд може се погледати на адреси:
http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-knjige.htm.

За коришћење целокупног фонда, као и за информације о правним прописима објављеним у службеним гласилима, корисници се могу обратити Одељењу на следећим пунктовима:

1. Немањина бр. 22-26,
   телефон: 3616-296, 3613-734 , 363-1620, 363-1104/лок. 1620 и 1104

2. Андрићев венац бр. 1,
   библиотека, телефон: 3043-078

   или електронски: **biblioteka@uzzpro.gov.rs**

Уредник: Смиља Богдановић, начелник Одељења

Сарадници: Видосава Шундић, документалиста система базе података
Гордан Горуновић, референт
Вера Ловић, оператер
Дејан Станојловић, референт
Радмила Тубин-Михајловић, оператер
Јелена Васиљевић, оператер

Компјутерска обрада: Радинка Мићовић, програмер софтверских решења и Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове

ШТАМПА:

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ
РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА
Београд, Немањина 22-26

САДРЖАЈ

1. Преглед одабраних правних прописа објављених у службеним гласилима Републике Србије, Аутономне Покрајине Војводине и града Београда

2. Списак претплата на дневне листове, службена гласила и часописе

3. Преглед садржаја нових бројева часописа

4. Преглед старих публикација

5. Преглед нових књига

6. Листа најчитанијих књига

1

ПРЕГЛЕД ОДАБРАНИХ ПРАВНИХ ПРОПИСА ОБЈАВЉЕНИХ У СЛУЖБЕНИМ ГЛАСИЛИМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ И ГРАДА БЕОГРАДА

УСТАВНОПРАВНИ И ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ

Службени гласник Републике Србије

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Малти на нерезиденцијалној основи са седиштем у Риму, Санде Рашковић Ивић, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2011

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Малти на нерезиденцијалној основи са седиштем у Риму, Ане Хрустановић, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2011

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Грузији на нерезиденцијалној основи са седиштем у Кијеву, Душана Лазића, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2011

Закон о потврђивању Конвенције о смањењу броја лица без држављанства, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Црне Горе о полицијској сарадњи, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Споразума о оснивању Међународне антикорупцијске академије као међународне организације, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Споразума о RACVIAC – Центру за сарадњу у области безбедности, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Азербејџана о сарадњи у области ванредних ситуација, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Конвенције о Центру за спровођење закона у југоисточној Европи, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Протокола о привилегијама и имунитетима Центра за спровођење закона у југоисточној Европи, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Протокола о регистрима испуштања и преноса загађујућих материја уз Конвенцију о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Аргентине о укидању виза за носиоце дипломатских и службених пасоша, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Источне Републике Уругвај о укидању виза за њихове држављане, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Боливарске Републике Венецуеле о укидању виза за носиоце дипломатских и службених пасоша, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Државе Кувајт о укидању виза за носиоце дипломатских и службених пасоша, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Кабинета министара Украјине о укидању виза за њихове држављане, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Савета министара Републике Албаније о узајамном путовању држављана, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Француске о стратешком партнерству и сарадњи, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Споразума између влада држава учесница BSEC (Организације за црноморску економску сарадњу) о сарадњи у борби против криминала, нарочито организованих облика, Додатног протокола Споразуму између влада држава учесница BSEC о сарадњи у борби против криминала, нарочито организованих облика и Додатног протокола о борби против тероризма који се односи на Споразум између влада учесница црноморске економске сарадње у борби против криминала, нарочито његових организованих облика, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Турске о сарадњи у области животне средине, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Амандмана на Конвенцију о Међународној организацији за мобилне комуникације преко сателита, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Руске Федерације о међународном друмском саобраћају, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању амандмана 1-6 на Европски споразум о раду посада на возилима која обављају међународне друмске превозе (AETP), Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Руске Федерације о сарадњи у области туризма, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о пребивалишту и боравишту грађана, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2011

Закон о управној инспекцији, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2011

Закон о забрани усавршавања, производње и стварања залиха бактериолошког (биолошког) и токсичког оружја и о њиховом уништавању, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2011

Уредба о изменама Уредбе о оснивању Института ратне вештине, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2011

Уредба о посебном начину обраде података садржаних у матичним књигама за подручје Аутономне Покрајине Косово и Метохија, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2011

Одлука о усвајању приговора и избору заменика јавних тужилаца на трајно обављање функције, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2011

Одлука о усвајању приговора и избору судија на сталну судијску функцију, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2011

Одлука о успостављању дипломатских односа између Републике Србије и Султаната Брунеји, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2011

Одлука о успостављању дипломатских односа између Републике Србије и Краљевине Бутан, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2011

Правилник о измени Правилника о техничким нормативима за заштиту високих објеката од пожара, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2011

Национална стратегија заштите и спасавања у ванредним ситуацијама, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2011

ФИНАНСИЈЕ И ПРИВРЕДА

Службени гласник Републике Србије

Закон о потврђивању Оквирног уговора о зајму између Банке за развој Савета Европе и Републике Србије Ф/П 1720, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Споразума о зајму (Пројекат осигурања ризика у случају елементарних непогода за југоисточну Европу и Кавказ) између Републике Србије и Међународне банке за обнову и развој, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Уговора о гаранцији (ЕПС Пројекат за Колубару) између Републике Србије и Европске банке за обнову и развој, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Додатног протокола Споразума о измени и приступању Споразуму о слободној трговини у централној Европи, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Протокола између Владе Републике Србије и Владе Републике Белорусије о измени и допуни споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Белорусије о слободној трговини између Републике Србије и Републике Белорусије од 31. марта 2009. године, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Протокола између Владе Републике Србије и Владе Руске Федерације о изузецима из режима слободне трговине и правилима о одређивању земље порекла робе уз споразум између Савезне владе Савезне Републике Југославије и Владе Руске Федерације о слободној трговини између Савезне Републике Југославије и Руске Федерације од 28. августа 2000. године, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Азербејџан о подстицању и узајамној заштити улагања, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Азербејџан о сарадњи и узајамној помоћи у царинским питањима, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о потврђивању Споразума о економској сарадњи између Владе Републике Србије и Владе Републике Пољске, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Закон о поморској пловидби, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2011

Закон о облигационим и основама својинско-правних односа у ваздушном саобраћају, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2011

Уредба о мерама за спречавање неблаговременог измиривања новчаних обавеза јавног сектора према привредним субјектима, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2011

Уредба о измени Уредбе о подстицању пољопривредне производње путем кредитне подршке кроз субвенционисање дела каматне стопе у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2011

Уредба о утврђивању Програма коришћења средстава за решавање стамбених потреба и друге програме интеграције избеглица у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2011

Уредба о висини накнада за воде за 2011. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2011

Уредба о измени Уредбе о утврђивању Програма подизања нивоа пољопривредних капацитета у Републици Србији кроз Пројекат ангажовања асистената пољопривредних саветодаваца у сарадњи са пољопривредним саветодавним и стручним службама за 2011. и 2012. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 82/2011

Уредба о измени Уредбе о коришћењу подстицајних средстава за развој сточарства у сарадњи са јединицама локалне самоуправе у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 82/2011

Уредба о изменама и допунама Уредбе о изгледу контролне акцизне маркице, врсти података на маркици и начину и поступку одобравања и издавања маркица, вођења евиденција о одобреним и издатим маркицама и обележавања цигарета и алкохолних пића, Службени гласник Републике Србије бр. 83/2011

Уредба о изменама и допунама Уредбе о коефицијентима за обрачун и исплату плата у Управи за извршење заводских санкција, Службени гласник Републике Србије бр. 83/2011

Уредба о допуни Уредбе о оснивању Канцеларије за ревизију система управљања средствима Европске уније, Службени гласник Републике Србије бр. 83/2011

Уредба о образовању доплатне поштанске марке „Школа без насиља“, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2011

Уредба о изменама и допунама Уредбе о условима за подстицај и развој предузећа и предузетништва у неразвијеним општинама у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2011

Уредба о изменама и допунама Уредбе о условима за улагање у радно интезивне гране прерађивачке индустрије у недовољно развијеним општинама у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2011

Уредба о изменама и допунама Уредбе о условима за подстицање производње и запошљавања у девастираним подручјима у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2011

Уредба о изменама и допунама Уредбе о условима и начину привлачења директних инвестиција, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2011

Уредба о изменама и допуни Уредбе о утврђивању Програма управљања водама у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2011

Уредба о измени Уредбе о условима и начину спровођења субвенционисане куповине аутомобила произведених у Републици Србији заменом старо за ново у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2011

Уредба о изменама и допунама Уредбе о условима, начину и поступку отуђења или давања у закуп грађевинског земљишта у јавној својини Републике Србије, односно аутономне покрајине, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2011

Уредба о условима и начину коришћења подстицаја за подршку руралном развоју кроз инвестиције за производњу и прераду млека, меса, воћа, грожђа и поврћа и подршку активностима усмереним на стварање производа са већом додатом вредношћу у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2011

Уредба о утврђивању Програма извођења радова на заштити, уређењу и коришћењу пољопривредног земљишта за 2011. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2011

Уредба о изменама и допунама Уредбе о висини и условима за доделу подстицајних средстава, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2011

Уредба о изменама и допунама Уредбе о производима који после употребе постају посебни токови отпада, обрасцу дневне евиденције о количини и врсти произведених и увезених производа и годишњег извештаја, начину и роковима достављања годишњег извештаја, обвезницима плаћања накнаде, критеријумима за обрачун, висину и начин обрачунавања и плаћања накнаде, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2011

Уредба о измени Уредбе о мерама подршке грађевинској индустрији кроз дугорочно стамбено кредитирање у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2011

Уредба о изменама и допунама Уредбе о мерама подршке грађевинској индустрији кроз субвенционисање камате по кредитима за финансирање стамбене изградње у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 89/2011

Наредба о утврђивању Оперативног плана за одбрану од поплава за 2011. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 89/2011

Одлука о изменама и допунама Финансијског плана Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање за 2011. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2011

Одлука о висини основице за обрачун и исплату плата државних службеника, намештеника, судија, јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, Службени гласник Републике Србије бр. 82/2011

Одлука о изменама и допунама Одлуке о издвајању средстава за рехабилитацију корисника пензија за 2011. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 83/2011

Одлука о отварању Буџетског фонда за управљање средствима националног учешћа Републике Србије у спровођењу Инструмената претприступне помоћи Европске уније, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2011

Одлука о утврђивању степена ризика издаваоца дужничких дугорочних хартија од вредности у које резиденти могу да улажу у иностранству, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2011

Одлука о евидентирању кредитних послова са иностранством, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2011

Одлука о условима и начину обављања кредитних послова са иностранством у динарима, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2011

Одлука о ближим условима и начину вршења надзора над обављањем послова даваоца лизинга, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2011

Одлука о спровођењу одредаба Закона о финансијском лизингу које се односе на издавање дозвола и давање сагласности Народне банке Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2011

Одлука о обављању послова с финансијским дериватима, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2011

Одлука о ближим условима и начину поступања банке по приговору клијента, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2011

Одлука о изменама и допунама Одлуке о јединственој тарифи по којој Народна банка Србије наплаћује накнаду за извршене услуге, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2011

Одлука о изменама Одлуке о распореду и коришћењу средстава за реализацију пројеката Националног инвестиционог плана утврђених Законом о буџету Републике Србије за 2011. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 89/2011

Одлука о начину обављања платног промета преко новчаног рачуна Централног регистра, депоа и клиринга хартија од вредности, Службени гласник Републике Србије бр. 89/2011

Правилник о Обрасцу 1 – Пријава пројекта за Национални инвестициони план Републике Србије за 2012. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2011

Правилник о ловачким псима, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2011

Правилник о посебним условима хигијене плода малине и купине у свежем или смрзнутом стању у свим фазама промета, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2011

Правилник о допунама Правилника о Контном оквиру и садржини рачуна у Контном оквиру за Народну банку Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2011

Правилник о измени и допуни Правилника о подели моторних и прикључних возила и техничким условима за возила у саобраћају на путевима, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2011

Правилник о утврђивању Плана издавања пригодних поштанских марака и вредносница и мотива редовних издања поштанских марака и вредносница, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2011

Правилник о изменама и допунама Правилника о условима, критеријумима и мерилима за закључивање уговора са даваоцима здравствених услуга и за утврђивање накнаде за њихов рад за 2011. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 82/2011

Правилник о утврђивању цена обраде крви и компоненти крви намењених за трансфузију, Службени гласник Републике Србије бр. 82/2011

Правилник о начину и поступку производње и о квалитету стоних вина, као и вина са географским пореклом, Службени гласник Републике Србије бр. 87/2011

Решење о коришћењу средстава за накнаду штета услед елементарних непогода, Службени гласник Републике Србије бр. 82/2011

Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2011

Закључак о усвајању Програма развоја одрживог руралног туризма у Републици Србији, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2011

Износ најниже месечне основице доприноса за обавезно социјално осигурање, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2011

Исправка Закона о енергетици, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2011

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о изради Просторног плана подручја посебне намене мултифункционалног еколошког коридора Тисе, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 17/2011

Одлука о оснивању Агенције за равномерни регионални развој Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 17/2011

Службени лист града Београда

Решење о измени Решења о утврђивању цене услуге превоза у јавном линијском превозу путника на територији града Београда, Службени лист града Београда бр. 43/2011

Решење о давању сагласности на Одлуку о измени и допуни Ценовника услуга Јавног комуналног предузећа „Београдске електране“ са Одлуком о изменама и допунама Одлуке о ценама топлотне енергије, Службени лист града Београда бр. 44/2011

РАДНИ ОДНОСИ, ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Службени гласник Републике Србије

Закон о потврђивању Конвенције Међународне организације рада о раду помораца, 2006, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Одлука о изменама и допунама Одлуке о максималном броју запослених у органима државне управе, јавним агенцијама и организацијама за обавезно социјално осигурање, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2011

Одлука о образовању Комисије за психоактивне контролисане супстанце, Службени гласник Републике Србије бр. 83/2011

Одлука о допуни Одлуке о максималном броју запослених у органима државне управе, јавним агенцијама и организацијама за обавезно социјално осигурање, Службени гласник Републике Србије бр. 89/2011

Правилник о галенским лековима који се употребљавају у хуманој медицини, Службени гласник Републике Србије бр. 85/2011

Правилник о радним местима, односно пословима на којима се професионалним војним лицима, цивилним лицима на служби у Војсци Србије и припадницима Војнобезбедносне агенције и Војнообавештајне агенције стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2011

Правилник о допуни Правилника о утврђивању радних места, односно послова у Управи за извршење заводских санкција на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2011

Правилник о измени Правилника о условима које морају испуњавати правна лица регистрована за извођење посебне обуке за лица која раде на пословима заштите од пожара, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2011

Правилник о границама садржаја радионуклида у води за пиће, животним намирницама, сточној храни, лековима, предметима опште употребе, грађевинском материјалу и другој роби која се ставља у промет, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2011

Правилник о границама излагања јонизујућим зрачењима и мерењима ради процене нивоа излагања јонизујућим зрачењима, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2011

Правилник о изменама и допунама Правилника о исправи о здравственом осигурању и посебној исправи за коришћење здравствене заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 89/2011

Споразум о продужењу рока важења Посебног колективног уговора за државне органе, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2011

Статут Агенције за лекове и медицинска средства Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 86/2011

Службени лист града Београда

Правилник о критеријумима и мерилима за утврђивање листе реда првенства за први избор корисника социјалног становања у заштићеним условима, Службени лист града Београда бр. 42/2011

ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКА, КУЛТУРА И ФИЗИЧКА КУЛТУРА

Службени гласник Републике Србије

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Азербејџан о сарадњи у области културе, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 8/2011

Одлука о броју студената за упис у прву годину студијских програма докторских академских студија који се финансирају из буџета за високошколске установе чији је оснивач Република за школску 2011/2012. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 84/2011

Правилник о допунама Правилника о јавнобележничком испиту, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2011

Правилник о допунама Правилника о испиту за извршитеља, Службени гласник Републике Србије бр. 81/2011

Решења о утврђивању статуса репрезентативног удружења у култури, Службени гласник Републике Србије бр. 82/2011

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о измени Одлуке о броју студената за упис у прву годину студијских програма основних струковних, академских и интегрисаних студија који се финансирају из буџета Аутономне Покрајине Војводине на факултетима у саставу Универзитета у Новом Саду у школској 2011/2012. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 17/2011

РАЗНО

Службени гласник Републике Србије

Подаци о просечним зарадама и просечним зарадама без пореза и доприноса по запосленом исплаћеним у септембру 2011. године, Службени гласник Републике Србије бр. 80/2011

Подаци о просечним зарадама и просечним зарадама без пореза и доприноса по запосленом исплаћеним у октобру 2011. године, Службени гласник Републике Србије бр. 89/2011

Службени лист града Београда

Показатељ раста потрошачких цена у септембру 2011. године, Службени лист града Београда бр. 42/2011

2

СПИСАК ПРЕТПЛАТА НА ДНЕВНЕ ЛИСТОВЕ, СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА И ЧАСОПИСЕ ЗА ПОТРЕБЕ БИБЛИОТЕКА УПРАВЕ У 2011. ГОДИНИ

ДНЕВНИ ЛИСТОВИ И ЧАСОПИСИ

		Смештај у библиотекама	
		Немањина 22-26	Андрићев венац 1
1.	ПОЛИТИКА	+	+
2.	ДАНАС	+	+
3.	БЛИЦ	+	+
4.	ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ	+	+
5.	НИН	+	+
6.	КУРИР	+	
7.	PRESS	+	
8.	ВРЕМЕ	+	+

СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА

		Смештај у библиотекама	
		Немањина 22-26	Андрићев венац 1
1.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	+	+
2.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – МЕЂУНАРОДНИ УГОВОРИ	+	
3.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ АП ВОЈВОДИНЕ	+	
4.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ГРАДА БЕОГРАДА	+	

СТРУЧНИ ЧАСОПИСИ

		Смештај у библиотекама	
		Немањина 22-26	Андрићев венац 1
1.	КЊИЖЕВНЕ НОВИНЕ: лист за књижевност и друштвена питања	+	
2.	PC PRESS	+	
3.	MIKRO-PC WORLD	+	
4.	ФИНАНСИЈЕ: стручни часопис за теорију и праксу финансија	+	

ОСТАЛЕ СЕРИЈСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

		Смештај у библиотекама	
		Немањина 22-26	Андрићев венац 1
1.	МЕСЕЧНИ СТАТИСТИЧКИ ПРЕГЛЕД	+	
2.	БИЛТЕН РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ	+	
3.	БИЛТЕН УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	+	
4.	БИЛТЕН ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА	+	
5.	БИЛТЕН РЕПУБЛИЧКОГ ЈАВНОГ ПРАВОБРАНИЛАШТВА	+	
6.	САОПШТЕЊЕ РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ	+	

3

ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА НОВИХ БРОЈЕВА ЧАСОПИСА

МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА

БИЛТЕН
ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА
Август 2011

Београд, Октобар 2011.

САДРЖАЈ

ТЕКУЋА МАКРОЕКОНОМСКА И ФИСКАЛНА КРЕТАЊА 4

I **Макроекономска кретања** 13

II **Фискална кретања** 33

Буџет Републике Србије 37

Буџет Војводине 53

Буџети општина и градова 57

Финансијски планови ООСО 63

III **Јавни дуг** 71

IV **Методолошка објашњења** 79

TEMA BROJA

29 Prvi osvrt na Windows 8

10 Novosti
- 10 Deset tehnoloških trendova koji će promeniti svet
- 14 Sinergija 2011
- 16 Konferencija Telematics SEEurope
- 17 Sajam potrošačke elektronike
- 19 Učenje na daljinu
- 19 Knjiga „Google put"
- 20 3D na drugi način
- 20 Vesti iz EUneta
- 21 Novi modeli Olympusovih diktafona
- 21 Manifestacija iDay 2011

22 Novi proizvodi
- 22 Pet osnovnih NAS uređaja
- 26 HP-ov laserski MFP uređaj
- 26 Motorola Photon 4G
- 27 Lenovo IdeaPad K1
- 27 Aluratek LibreTouch

PC World Mikro

Štampano na recikliranom papiru!

Novembar

Godina 15 | Broj 11
www.mikro.rs

29

48

36 Prikazi hardvera i softvera
- 36 Prikaz AMD-ove hardverske platforme Fusion
- 40 AMD-ovi integrisani procesori
- 42 Olympus za nostalgičare
- 43 ViewSonicov IPS monitor
- 44 ViewSonic ViewPad 7x
- 46 Epsonovi MFP Stylus uređaji
- 47 LG televizor M2550D-PZ
- 48 Freecomov disk Tough Drive Leather
- 48 Tablični računar Asus EeePad Slider
- 49 Samsungovi štampači
- 50 Kingston USB 3.0 Media Reader
- 50 Transcendovi diskovi Store Jet
- 52 Apple Mac Mini
- 53 Asusov prenosivi internet računar EeePC 1015B
- 54 Prenosivi računar Alienware M14x
- 56 Apacerovi USB fleš diskovi
- 57 Geniusov miš Ring Mouse
- 57 Intexovo postolje IT-CP06
- 58 Abby FineReader

Vodič kroz veb
- 74 Uvod
- 75 Lokacije

68 Multimedija
- 68 Najbolji televizori u 2011.

78 Mali saveti
- 78 Nadogradite RAM memoriju
- 80 Savladajte meni Start
- 82 Androidova aplikacija Parcels
- 82 Povežite računar sa Linuxom sa telefonom sa Androidom
- 82 Dodajte opciju za deinstalaciju
- 83 Sprečite komšije da kradu signal vaše Wi-Fi bežične mreže
- 83 Odgovori na pitanja

Rubrike
- 9 Uvodna reč
- 60 Mobilni uređaji
- 84 Mikro DVD
- 89 Vodič za kupovinu
- 98 Lični stav

56

Poklon internet knjižare
www.dobra-knjiga.com
čitaocima Mikra
str. 19

Novembar

Godina 15 Broj 11
www.mikro.rs

Na adresi www.mikro.rs/disk nalaze se veze za preuzimanje svih programa koji se nalaze na novembarskom Mikro DVD-u.

BEZBEDNOST – ANTIVIRUS

Dopune definicije virusa za program Avira AntiVir
Dopune definicije virusa za AVAST 6.0
Dopune definicija virusa za AVG verzije 8.5
Dopune definicija virusa za Bit Defender Antivirus 2010
Dopune definicija virusa za Norton Antivirus 2010
Malwarebytes' Anti-Malware 1.51.2.1300
MCAfee Avert Stinger 10.2.0.325
Windows Malicious Software Removal Tool 4.1

INTERNET

Batch movie info downloader 1.0a
Disable Skype Home 1.1
Fast Link Checker Lite 2.1 Build 603
K-RIL Browser 2.6
Sherlock Mail 1.0
Simple Blogger 0.6
The Image Collector 1.00
Tonido 2.31.0.15454
Upload Rabbit for Facebook 2.0.6.6
VisionSilk Portable 2.00

LINUX

Knoppix 6.7.1

MULTIMEDIJA

Altarsoft Video Capture 1.2
Blimp 1.1.0
Converseen 0.4.6
ExifTool 8.64
ExtractFLV MP3 1.0
Free Audio Reader 1.77
PictureME! 1.0.0.2
Video Surgeon 0.1 Alpha
x64 Components Addon 3.0.6

LDP

AudioPianoer 1.0
Cortado SMS2Desk For BlackBerry
Digital Clock Saver Classic for Symbian and Java
FullRecall (Pocket PC) 1.3.40
Random Password Generator for BlackBerry 2.0.4
Soundtracker Radio (SymbianS40) 1.3
Talkonaut (J2ME) 5.70.04
vlkGPS 0.9.7
YouTube Mobile Downloader for Windows Mobile
ZoppinList 1.0

POBOLJŠANJE WINDOWS OKRUŽENJA

ARCHEOTES 1.91
Door Control 2.1
Folder Options X 1.2.0.6
GiMeSpace Free Edition 1.0.6.10
KAR Energy Software 1.0
OpenWith Enhanced 0.95
Pretty Run 6.7.0.105
SageThumbs 2.0.0.12
WinMend Registry Defrag 1.4.1

RAZVOJ

Batch Compiler Xtreme 0.5
DESim
DOS Debug 1.25
Orange Heap 1.0.12.0
wxEuphoria 0.17.0
XmlInfo 1.02

STANDARDNI PROGRAMI

ACDsee PRO 4
Ad-Aware Free 9.0
Adobe Acrobat Reader 10.1.1
Avast Home Free 6.0
Bitdefender Free Edition 10
DirectX Redistributable June 2010
GOM Player 2.1.33.5071
ICQ 7.6
Kaspersky Internet Security 2011
Mozilla Firefox 7.0.1
OpenOffice.org 3.3.0
QuickTime Player 7.7
Spybot 1.6.2
Total Commander 7.56
uTorrent 3.0
VLC Player 1.1.11
WinaAmp 5.6
WinRar 4.01
WinZip 15.5

USLUŽNI

8 Skin Pack 5.0
ABBYY Fine Reader 11 Professional Edition
ATTO Disk Benchmark 2.47
Delete Doctor 2.3
EASIS Drive Check 1.1
Grant Admin Full Control 1.0
Handy Start Menu 1.32
Fix Settings 1.1
SLIDeRULe 1.1.2
System Spec 3.04
Z Timer 1.1

ZABAVA

Bobby 1.1
FIFA 12 Demo
PileUp 1.0.2
Really Big Sky 2.30
Street Racer 1.0

#182

NOVEMBAR 2011

PC PRESS
#182 • Novembar 2011 • www.pcpress.rs • www

Vesti 8
Mobilne mreže pod lupom 16
Elektronske konferencije u zapećku 18
Metronom 22

Unica: Daljinsko upravljanje

Mladen Mijatović

Unica Wireless uređaji omogućavaju da modifikujete električnu instalaciju i dodate joj nove, pametne funkcije brzo i jednostavno. Nema bušenja i rušenja zidova i provlačenja novih kablova, a kuća postaje pametna!

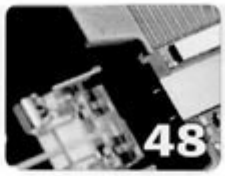

Sedmorka za deceniju

Milan Bašić

Zapitate li se povremeno kako će za pet godina izgledati svet? Ovog puta u našim mislima je elektronika: izdvojili smo sedam inovacija koje se još uvek „krčkaju" u laboratorijama, ali su vredne i... moguće!

Quark u novom DTP svetu

Bojan Stojanović

Bio jednom jedan *Quark*... koji je stigao do verzije 9, ne menjajući se previše. Može li se sa nekoliko preciznih nadogradnji i podrškom za elektronske knjige opstati na uzburkanom tržištu grafičkih alata?

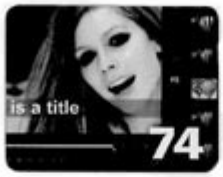

Corel Photo & Video X4

Vladimir Cerić

Današnji multimedijalni svet se zasniva na slikama, statičnim ili pokretnim, i svima nam je potreban alat koji će nam pomoći da to obilje informacija prilagodimo. Isprobali smo novi *Corel Photo & Video X4*.

Ratovi patentima

Branko Nikitović

Svedoci smo brojnih patentnih tužbi u svetu proizvođača vrhunskih telefona. Stiče se utisak da svako ratuje sa svakim, iako ima i udruživanja i saradnje tih istih strana na drugim projektima. Gde je tu logika?

Samo nam je laptop potreban 28

Bojan Stanojević

Krenimo na put do vašeg novog laptopa – istražili smo ponudu u Tehnomanijinim prodavnicama i napravili izbor interesantnih modela. Na vama je da razmislite o onome što vam je potrebno i izaberete jedan od njih. A onda, laptop u torbu, pa na put...

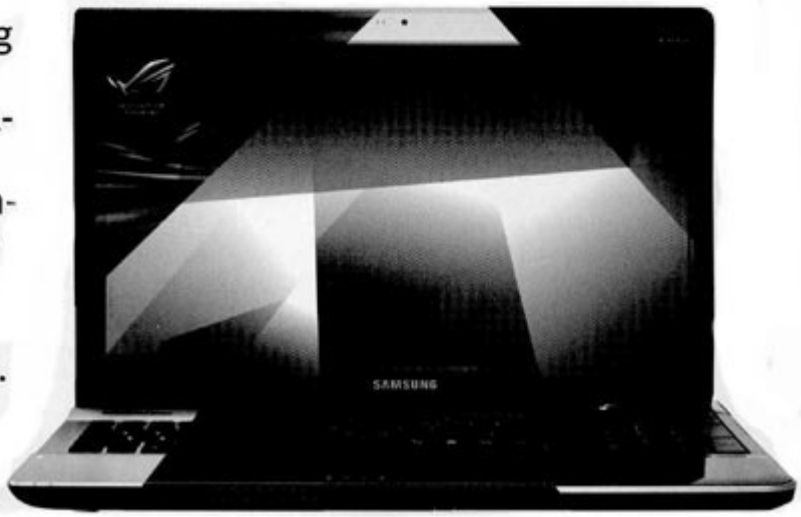

104 CE&HA sajam
106 Sinergija: I dalje u oblaku
107 INFOFEST na maturi
108 Odabrani bajtovi

Konačno... Bulldozer

Miloš Stamenković

Novi AMD-ov procesor bio je nekoliko meseci tema broj jedan među IT entuzijastima, koji su sa velikim interesovanjem iščekivali da se *Bulldozer* pojavi na tržištu. AMD FX 8150 je konačno pred nama!

iOS: Petica za gestove

Stevan Josimović

Smrt Stiva Džobsa nije omele *Apple* da predstavi verziju 5 operativnog sistema za svoju mobilnu platformu. Život se nastavlja, kao i trka sa konkurencijom - analizirali smo glavne adute novog *iOS*-a.

HARDVER

Intex telefoni za više kartica 44
Marko Medić

Review 54
uređuje Bojan Stanojević

TP Link: Adapteri za brži WiFi 54
Mladen Mijatović

IPWay: Odlična slika i pri slabom svetlu 56
Mladen Mijatović

LG Cinema 3D monitor 58
Branislav Bubanja

Genius alternative miševima 60
Branislav Bubanja

PC PIX 62
uređuje Nenad Veljković

Nikon V1

Notebook nosi Pradu 64
Andrijana Maksimović

SOFTVER

ArcGIS, mobilan i oblačan 76
Boris Stanojević

Kaspersky Endpoint Security 8 79
Kristijan Lazić

Zloupotreba prostornih informacija 84
Stevan Josimović

Uslužni programi 86
Jovan Bulajić

PCBiz 88
uređuje Vladimir Cerić

Fujitsu: Server i uštede 92

KOMUNIKACIJE

Mobotix T24: Kamera kao brava 99
Mladen Mijatović

4

ПРЕГЛЕД СТАРИХ ПУБЛИКАЦИЈА

Излазећи у сусрет све изражајнијим захтевима корисника да пронађу одговор на специфична питања из професионалне праксе, кроз Информативни билтен континуирано ћемо упознавати своје читаоце са садржајима старих књига из богате ризнице библиотека Управе. Наш фонд обухвата, између осталог, и вредне писане документе који, осим документационе, имају и научну и стручну вредност. Будући да су посреди књиге од историјског значаја, као и периодична издања и друге драгоцене библиотечке целине којима располажу постојећи фондови, овим путем настојали смо да проширимо лектиру свима онима који желе да се стручно усавршавају. Напомињемо да ће ове књиге (из којих дајемо само изводе) моћи да се користе само у читаоници библиотеке Управе за заједничке послове републичких органа.

За овај број издвајамо:

МОНОГРАФСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

1. МИСАО: књига 8, Београд, 1922.

У наредним бројевима Информативног билтена наставићемо са приказима тематски и жанровски разноврсних публикација нашег богатог фонда.

МИСАО

КЊИЖЕВНО СОЦИАЛНИ ЧАСОПИС

УРЕДНИК
Др. РАНКО МЛАДЕНОВИЋ.

КЊИГА ОСМА
СВЕСКЕ 49—56.

ВЛАСНИК: М. СТ. ЈАНКОВИЋ.

1922.

ГЛОСЕ ЈЕДНОГ ПУТНИКА.

Падну раздерана послекишна небеса над градове, — блеште светле жарчине последњег страсног сунца у облацима, — влаге стигну и ветри и све се помакне из летње сањивости (а зрело кестење ршуми крошњама и виногради опусте). Дуго људи узму гледати у једнолике млазне кише и мисле своје тихо-тужне мисли пролажења, — чежњама се расплину боје и сне почну лутати у све хладнијим маглама. Над човечји мозак надвију се дубоке ноћи са чврсто усађеним звездама и дођу визије свете озбиљности живота.

Време прилажења новим обредима и дочекивања мистерија. Побожно пренута савест само је једна молитва. Ваља поћи даље, осећам, и радосно бацам оживели поглед на људе. И откривам их поново, ближе него икада пре.

О царски часови јесени, величанствени достојанствени часови свечаног отворења двери...

О раскош нових полажења и усхит зрелог остављања трага...

О раздрто неизглађено, непознатим пролазима проломљено небо и магија далеких врхунаца...

Ја идем у мразне зоре преко сивих пољана. Душа слути плодоносни свој корак Човеку, према којем ја идем, ја идем, раширених руку, са песмом — —

Данас, међу блиставим светом свечане недељне раскоши, у кафани пуној спарушених жеља за срећом, кроз дим и мртвачко светло, срео сам очи жене која је од свог постанка блудница.

Давна моја познаница. Кад ми је било шеснаест година, срео сам је први пут и у износу сам испружио руке према њој. Али ме је укочио крвави блесак њених грамзивих пожуда које су засиктале мојим плавим жељама на отпоздрав. Исти тај блесак ошинуо ме је и данас, али сад ме више није збунио. Страх је сад прешао преко њених очију: овај зна нешто о тајни мојих мука, само да ме не позна, само да ме не презре.

И на одбрану своју већ су њене очи у другом тре-

нутку потражиле оног ради кога су сјајиле тим фосфорним зеленим жишком из дивног пакла њених жеља.

Несрећна моја сестро, нека те не плаши мој поглед ни мало. Ја знам, твоја је тајна дубоко у твом телу, ја видим твој пут и преко славе твојих победа и преко усхита твојих сласти и преко наде на твоју срећу.

Ја знам: ништа те не може спасти од ужаса празнина, — тебе, која имаш беспомоћну душу; ништа те не може спасти од језе гађења, тебе која си сам усхит за лепотом; ништа од самопрезрења, — тебе која се умеш подавати гордо; ништа од мржње, — тебе која тражиш давање без остатка; ништа те не може спасти од гриже савести смишљено убијаног твог материнства...

Не бој ме се. Ради проклетства разорних твојих бесова, ја сам твој непознати брат.

Не знам, драга, би ли у овај бездушни час и твоја јака близина могла уништити беспомоћни осећај моје самоће. Мој бог хоће нешто са мном, сигурно се зато баца овим безименим болом на мене. Једнога дана он ће ме опет благословити, осетићу опет да сам жив. Али дотле, — мој је живот само једно безизлазно чекање часа благослова. Ја немам својих дана и све што сам учинио мислећи да радим за себе, учинио сам за Његову милостиву вољу.

Зато је и мој загрљај хтео увек даље преко несвести сласти и иза мрака последњих трзаја; увек је био и биће неко у мени ко се и кроз смртни умор сласти смеје незлобним али челичним осмехом господара: Јеси ли заборавио да мораш даље, шта си застао код тог комада топле глине?

Зар вреди, драга, овај свет наше љубави, кад стари циник на дну моме сме овако гроктати?

Да ми је да спавам, ако је могуће без сна, без сна. Док се не пробудим опет на проклету заповед ради галијашког мог посла. *Он* ме треба за своје дело или за забаву, шта ја знам, шта ја знам...

Најбоље је, жено, да ме напустиш, ту нема спаса. Ропство чекања једина је моја сигурност, остави ме у мојим оковима. Мој час или смрт већ ће једном доћи, ни од чег ме не можеш спасти. Имаћу и ја куд утонути.

Или ако мислиш (ово шапћем да не чује Он), ако ти мислиш да ћутљиво-тиха твоја свемилост може помоћи, заклињем те остани, ипак остани на час.

Да покушам кришом могу ли бити и твој.

Ослушкујем: а време пролази.

Затегао сам жице с једног краја света на други. Бог зна шта их држи, али на њима игра моја душа. Без бојазни од дубина под њом, а са смехом у лице и смрти и бесмртности. Мора и она имати падобран за равнотежу, за властиту превару или на забаву оних који је гледају. Падобран, плач или смех, шта ко хоће.

У овај час она ми шапће, све у игри, да нема умирања јер је време бескрајно и носи све у себи. Да прережем жице бола би ли имала куда да се сурва моја душа? Дно времена? У паклу макар, има ли нечег тврдог доле у прапонорима, на чему се с лубањом може размрскати до краја и сав накупљени кристал срца? Или шта се може учинити против тога да смо очајно тесно везани један уз другог. Пролазим и прошао сам и ја, хотице и без воље, о колико пута без воље, тихо или грубим кораком железних чизама, прошао кроз душе многих? Ако себи могу да спремим смрт, шта ћу учинити с онима који су прошли кроз моју душу?

Вечити страшни круже, носиш ли ми бар несвест да те не осетим више? Живот је без краја, смрт нема дна, шта да дохвате моје руке, куда ћу положити уморну главу?

Пролази време — а пролажења нема. Руше се векови у понор, — а узалуд глаивњају овамо. Можда нема циља, — али нема ни заустављања. Ићи, сртати, јурити, — посртати, а можда се ни не помакнути. —

Ослушкујем, време пролази. Сањам. Знам да нема куд проћи. Али радујем се свом сну јер ми је душа акробат на жици, с падобраном.

Милијуни жица у неизмерним просторима. А на њима све такви акробати, пузају. И падају као камење, падају као лептири, као пахуљице снега. Као пахуљице... Спуштају се нечујно у низине бездна, постају паре, постају облаци и лебде, лебде васионом...

Ослушкујем. А време ипак пролази.

Мала једна бора дубе се у крају мојих усана. Кад би ме данас срела жена коју волим, сигурно би ме упитала: Јеси ли далеко био, те ти је поглед тако суморан?

Пришао бих јој кораком уморног путника и у очима бих њеним нашао садању своју помисао: да и она вешто игра на својој жици и само издалека слути да ће и она постати пахуљица, снежна звезда, и утонути у сиви осмех векова.

Шта вреди питати је, хоћемо ли се опет наћи негде у облацима?

Пада тихи снег времена преко мојих погледа и преко векова.

Само то се чује. Само то се чује.

Врхунци, моји врхунци и вечне ваше горде јесени!

Прогнао сам ради вас све лаке помисли на јефтину срећу и издвојио се самртнички из удобног тока датог живота. Младе своје дане стегао сам змијским обручима будућег спаса и нисам младост безбрижну провео. И нисам градио мостове преко провалија тајни, мутне сам воде газио и удисао отровне паре дубина.

Јер из понора жудније су жеље за вама...

Богове, које ми моје време с рођењем дарова, претворио сам у лешине: преко таквих мртваца снажније се корача. За слепог поклоника нисам се родио и дићи ћу споменике само оним божанствима, које сам сам створио. Пространа гробља остављам иза себе на свом походу. Само кад ми се поглед умори, окрећем се према широкој тами која пада иза сваког корака на туно време моје прошлости. Два три сигурна плава кандила јављају ми се увек оданим трептањем из сутона одмаклих дана.

То онда, кад ми се ваша светлост учини далека, врхунци, моји врхунци...

Све ћу од живота поотимати што ми се кроз бол даје. И нема света тако чаробног, који рад вас не бих с вољом закопао. А сваки нови корак плаћам онима који ми стазу очуваше, цестарима и лађарима свих векова. Сапутничким срцима раздаћу све што сам успут скупио, можда ће им који делић њихове путање од тога бити лакши.

Чист ћу стићи к вама...

Ал нека ми је дата азурна визија без сећања и жаљења на дар мојем последњем погледу — :

Кад се обазрем код вечне границе на живот, како пуним својим гласом тоне безгласно у васиону, — да га поздравим на одлажењу поносним императорским поздравом, —

С највишег вашег голог гребена, врхунци, моји врхунци!

Владимир В. Јанковић.

ПОВОДОМ ЗАКОНА О ИЗБОРИМА НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА.

I.

Уставотворна Скупштина, изабрана 28. новембра 1920. године по доношењу Устава претвара се у Законодавну Скупштину са роком трајања предвиђеним Изборним Законом за Уставотворну Скупштину.[1]) А тај рок трајања „не може бити дужи од две године". По себи се разуме: да се у случају немогућности рада ове Уставотворне — Законодавне Скупштине, може и треба вршити апел на народ, ићи на нове изборе по прописима Устава и новог закона о изборима. Јер, Народној Скупштини није само једина дужност: доношење Закона, него и контрола егзекутивне власти. А та контрола ставља у дужност Народној Скупштини да из своје средине даје владу, да је помаже ако се са њеним радом слаже, или да је обори, ако се са њеним радом не слаже.

Ако се из буди каквих узрока не може образовати Влада, која би у Народној Скупштини имала ослонца, већину која ће је помагати — позвата је Круна, да такву Скупштину распусти и нареди нове изборе у року одређеном Уставом. Природно је, да се за тај случај избори могу вршити по прописима Закона о Изборима Народних Посланика. С тога је чл. 141. Устава предвиђено: „Док се на основу овога Устава не донесе нов Закон о Изборима Народних Посланика важиће Закон на основу кога су извршени избори на дан 28. новембра 1920. год. с изменама којима ће се довести у сагласност с овим Уставом." Истим чланом Устава предвиђена је процедура за ове измене; уведен кратак поступак по чл. 133. Устава и поменуте измене које се могу унети у изборни закон од 3-ег септембра 1920. —

На жалост, ми ни данас немамо закона о изборима народних посланика! Законодавни Одбор, који је био позван да изврши измене и доведе у сагласност са Уставом закон о изборима за Уставотворну Скупштину, није ништа радио! Прва влада г. Н. Пашића није сматрала за потребно, да то питање покреће, уверена, ваљда, да избора неће бити, бар не за оно

[1]) Устав Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца чл. 140.

време, за колико је Уставом дозвољен рад Законодавној. Скупштини!

Али је дошло до неспоразума међу странкама из којих је била образована прва влада г. Пашића. Влада је поднела оставку. Министарска криза отезала се, и отегла се веома дуго. Чињени су уступци, вршене су погодбе и најзад је г. Пашић успео образовати другу владу из истих политичких група. Наше је дубоко уверење: да би та министарска криза била решена и раније, и боље, и правилније, да је било закона о изборима, да је уређено благовремено оно, што је прописивао чл. 141. Устава.

Други кабинет г. Пашића приликом престављања Народној Скупштини изнео је и програм рада. У овај програм унет је и закон о изборима народних посланика. Немамо разлога сумњати, да ће се пројекат закона о изборима донети и изнети на решавање Народној Скупштини, али ипак не увиђамо, за што се пре тога не поступи по чл. 141. Устава!? Не извршавање јасних прописа Устава, поред несумњиве и неоспорне потребе постојања закона о изборима, нагони на мишљење: да коалицијона влада г. Пашића нема исте погледе на решење овог питања, да има дакле неслагања, супротних гледишта и — да се оставља времену и умешности партијских првака, да угладе, уравнају мишљења, да један другима чине концесије, те и ово питање приведе крају.[1])

Очекујући на предлог закона о изборима, сматрамо за дужност изнети наше погледе на главне тачке изборног закона. Успемо ли овим редовима изазвати живље интересовање јавног мишљења, тога јакога и моћнога чиниоца у свима напредним, демократским земљама, — уверени смо да ће и закон о изборима народних посланика бити донесен онакав, какав је нашем народу потребан.

II.

Ко има права да бира народне посланике, код нас је у главноме решено без великих политичких борби. Опште право гласа усвојено је једногласно и од целокупног јавног мњења и од свих политичких група. Мора се до душе признати, да је било, и да има и данас, политичких странака и људи, који стоје на гледишту да народ престављају и женскиње, па да се и оне морају питати при решавању свих државних и социјалних питања, да их дакле треба изједначити са мушкима, дати и њима право гласа. Нашим Уставом ово није ни усвојено ни одбачено. Члан 70 Устава дајући право бирачко сва-

[1]) Чланак је писан у време када није ништа рађено на закону о изборима народ. посланика. Сада — у фебруару, изгледа да је постигнут споразум.

ком држављанину по рођењу или прирођењу, чим наврши 21 годину вели: „Закон ће решити о женском праву гласа.“

Изгледа нам, да се овом и оваквом стилизацијом ишло на то, да се задовоље обе стране: и она за женско право гласа и она која је томе противна. Мишљења смо да треба дати право гласа женскима, опште право гласа као и мушкима. Свако другојаче решење, решење на по пута, погрешно је. Покушавати и давати права гласа једној категорији женских, које самостално раде — значи у неку руку стварање ценза, стварање класа, противу чега мора бити демократија. Бојати се, да не буде и таквих предлога и решења каквих је било за давање права женскима за општинске изборе у Словенији.

Право бирања је једно од највећих права грађана. Целокупност бирача, народ, исказује тиме свој суверенитет било директно било преко својих преставника на које за извесно и одређено време преноси своју власт, своје право. Најидеалније, најбоље било би када би сви бирачи образовали једно изборно тело. То још и данас предлажу поборници најширег пропорционалног бирања. Али је тако изборно тело немогуће да постоји због многих, великих и разних тешкоћа, тако да до данас нигде није усвојено за бирање народних посланика. Морају се дакле усвојити мања изборна тела.

Величина и број изборних тела зависи од природних, социјалних и економских прилика; од система бирања посланика и начина додељивања мандата, као и од административне поделе земље која постоји.

И ако је усвојено: да народни посланик не представља само крај који га је бирао, но цео народ — несумњиво је, да је дужност сваког исправног посланика, да поред главних општих интереса државе, не заборавља ни посебне интересе, краја, који га је изабрао. Сви ти посебни интереси појединих крајева, неопходно важни за њих, од важности су такође и по целокупне државне интересе. Значи дакле: да у колико су изборна тела већа, у толико се ови посебни интереси све више приближују интересима целине. Из тих разлога *изборна тела треба да су већа.*

Бирање посланика може бити на два начина: *униномминално* тј. бирање само по једног посланика за једно изборно тело или по *кандидатским листама* тј. више посланика за једно и исто изборно тело.

У Уставу Краљевине Србије, како оном од 1888. године, тако и оном од 1903. постојала су оба изборна начина: униноминални за вароши и листама по окрузима. Прва су била мала изборна места, без обзира на број становника или бирача, а друга већа водећи рачуна било о броју становника или о броју правних бирача. Законом о избору народних по-

сланика за Уставотворну Скупштину задржат је, у знатно смањеном броју, исти начин. Вароши Београд, Загреб, Љубљана бирале су 6, 5 односно 4 посланика без обзира на број становника, док је за округе на 30.000 становника долазио по један посланик.

И из ових примера уставних одредаба изводимо закључак, да за наше прилике и по усвојеном начину бирања посланика по кандидатским листама, — *изборна тела морају бити већа.*

Начин, на који ће се вршити подела мандата на кандидатске листе утиче такође на величину изборних тела. Ако је бирање апсолутном или релативном већином, као што је увек случај када се бира само један посланик — изборна тела могу бити мања. То исто, или бар донекле, важи и на случај бирања по кандидатским листама са заштитом већине. На против код пропорционалног бирања потребно је, *да су изборна тела што већа.*

Но и при одређивању изборних места мора се водити рачун о постојећој административној подели земље. Примера ради да наведемо: да је у Белгији пре усвајања пропорционалног представништва било девет области са 41 административним срезом (districts). Сваки је срез био изборно тело. И ако дакле, пропорционално представништво тражи што већа изборна тела, ипак Белгија узаконивши пропорционално представништво није раздељена на неколико области — изборних тела. Не, законодавац је, водећи рачуна о навици грађана, о тешкоћама при истицању кандидата за посланике, о пребацивањима која би се, с правом или не, чинила влади која би поднела предлог о подели земље на велика изборна тела, — законодавац је задржао области, а од 41 изборног тела образовао свега 30. —

Ми се налазимо у сличном случају као и Белгија. Наша се држава према пропису чл. 95. Устава, може поделити на веће административне области — али се при доношењу закона о изборима мора водити рачуна о досадањем стању и редуковати, у колико је то потребно, данашњи број изборног тела, али никако не стварати неке сасвим нове поделе.

Резимирамо: закон о изборима народних посланика треба да изврши поделу на изборна тела тако, да задовољи и начин бирања кандидатским листама, а да не одступи много од садањег броја изборних тела. — Изборна тела, која би давала *најмање 5—6 посланика,* изгледа нам, одговарала би нашим потребама.

Одређивање самог броја посланика за Народну Скупштину, па дакле и за изборна тела, сматрамо, да је добро решено тиме, што је усвојено да један посланик долази на 40.000

становника. Можда је и ово мален број становника, дакле велики број посланика — али се он не може мењати за сада пошто је Уставом утврђен.

III.

Једно од најтежих, а и најважнијих питања Закона о изборима народних посланика јесте начин бирања и систем по коме ће се додељивати места појединачним кандидатским листама, а према добивеним гласовима у једном изборном телу. Ово је од толике важности, да су одредбе уношене и у Уставе како би евентуалне измене биле скопчане са тешкоћама, које изазива ревизија Устава, — дакле да не може бити честих промена, ако би то само Законом о изборима било условљено.

Устав Краљевине Србије, и онај од 1888 као и онај од 1903, стипулишу: да су избори слободни, непосредни, гласање тајно, куглицама. Устав од 1888 године додељивао је мандате кандидатским листама изналажењем изборног количника за свако изборно тело и давањем онолико посланичких места једној листи, колико би се пута количник садржавао у броју гласача те листе. Не буде ли на тај начин добивен цео број посланичких места, додељивала су се преостала места „оним листама које имају број количнику најближи“ — дакле по највећем остатку или броју. Овај систем може се с правом *назвати пропорционалан са заштитом мањине*. Устав који је проглашен и обнародован 1903. године служи се такође изборним количником, али с том разликом што: „*ако једна или више кандидатских листа не добију ни количник, њени се гласови придају кандидатској листи са највећим бројем гласова*“. Систем овај нешто је помешано: *пропорционалан са заштитом већине*.

Закон о избору посланика за Уставотворну Скупштину усвојио је потпуно прописе Устава од 1888. год., т.ј. пропорционално бирање са заштитом мањине. Устав Белгије после последње ревизије 15 новембра 1920 год. у чл. 48 прописује: „Избори се врше по систему пропорционалног представништва како закон прописује“. Закон је имао само да пропише систем додељивања посланичких места. Усвојен је систем професора *D' Hondt*-а.

Члан 69. Устава Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца каже: „Народну Скупштину састављају посланици које народ слободно бира општим, једнаким, непосредним и тајним гласањем, *са представништвом мањине*.“ Ближе одредбе прописаће се законом. Ова одредба Устава није довољно јасна, није дакле Уставом одређен принцип бирања, но је остављено да то закон о изборима учини. Мало час смо поменули, шта може бити последица овога т. ј. када принцип није изражен у основ-

ном закону, Уставу, чије измене нису онако лаке као код обичних закона.

„Ми овом приликом, вели народ. посланик г. Др. Н. Перић, нисмо у Уставу истакли пропорционални систем, али кад се уводи гласање са представништвом мањине значи, да се може увести и пропорционални систем. Али пропорционални систем има разних варијација. Пропорционалан систем обухваћен је у појму „представништво мањине". Али која ће варијација тога система бити боља, то се питање оставља законодавцу!" А ово је мишљење радикалне странке, једне од најјачих које помажу владу г. Пашића.

Из овога би се дало извести: да радикална странка стоји на гледишту, да пропорционално бирање тежи распарчавању странака, помагање малих и незнатних група које иначе не би могле просперирати. У парламенат се стиче велики број странака са малим бројем посланика. „Отуда је парламенат слаб, а и свака влада слаба, јер мора да врши и најтеже компромисе."[1]) — Изражава се жеља за заштиту старих, јаких странака које би у парламенту имале већину, и могле давати хомогене владе.

Сасвим је тачно да пропорционалан систем има много варијација, па је и „представништво мањине" једна од тих варијација. Али је по нашем уверењу требало прецизирати, како се, на који начин осигурава и „представништво мањине".

Представништво мањине може значити: „резервисати мањинама један унапред одређен део, онај, који већина на основи закона буде нашла за потребно да им остави. Резервисати један извесан број места, која мањине могу добити у сваком изборном телу под условом да имају одређен број гласова и да су добро дисциплиноване".[2]) А како би тај број зависио од већине, која би закон о изборима изгласала — он може бити веома мален. — „Говорите о заступништву мањине, па ако човек тражи пропорцију онда му се одговара: па ево, имате то, јер је заступништво мањине унесено у тај одељак. Али, господо, сваки знаде да се то може злоупотребљавати до зла Бога, јер ви можете заступништво мањине напокон да проведете тако, да једној великој мањини дозволите једног заступника"[3]) — вели народни посланик, г. Е. Кристан социјалдемократа.

Демократска странка, која је такође заступљена у каби-

[1]) Др. Н. Перић: Стенографске Белешке Уставотвор. Скупштине XLIX ред. саст. од 11.-VI. 1921.

[2]) *Esmein*. Éléments du Droit Constitutionnel. Page 318.

[3]) *Е. Кристан*. Стенографске Белешке Уставотвор. Скупштине. Редован састанак XLIX. од 11. јуна 1921. г.

нету г. Пашића, а по бројној снази равна радикалној странци тражи: „потпуно обезбеђење свих грађанских слобода, изборни ред на основу сразмера, са осигурањем чистоте и правилности избора, који ће се обављати на основу општег, једнаког, непосредног и тајног права гласа“.[1])

Две странке, најјаче, које су заједнички сарађивале на доношењу Устава споразумеле се дакле — и ако различитих погледа на систем бирања — да представништво мањине буде објашњено у закону о изборима народних посланика. — Питање је само да ли ће се ту моћи и споразумети, или ће због слабог парламента и слабе владе, по речима г. Др. Н. Перића радикала, морати вршити и најтеже компромисе.

Наше је пак уверење, да пропорционално бирање не распарчава политичке странке, не бар оне које су добро организоване и дисциплиноване — али их распарчава изборни систем. Стварно јаке и добро дисциплиноване странке остаће такве и по пропорционалном бирању. Примера ради да наведемо резултате избора у жупанији загребачкој на дан 28. новембра 1920. године.

Гласало је свега 90.724 бирача. Број посланичких места: 13 народних + 4 квалификована = 17. Изборни количник за прве = 6978.76, за друге = 22681. Гласови су подељени на:

		ДОБИЛЕ ПОСЛАНИКА	
		По избор. зак.	По D' Hondt са квалификованим
1. демократска листа	18.570	4	4
2. хрв. пуч странка	692	—	—
3. комун. листа	2.843	1	—
4. соц. демокр. листа	1.850	—	—
5. радикал. листа	1.145	—	—
6. хрв. заједница	2.757	—	—
7. хрв. сељ. пуч. стр.	61.103	12	13
8. хрв. стр. права	890	—	—
9. сељачки савез	857	—	—

По изборном закону комунистичка странка добила би једног посланика на основу остатка на њених 2843 гласа! Изгубила би га по D' Hondt-овом пропорционалном систему, по коме за једног посланика треба 4642 гласа, када нема квалификованих, или 6110 када се води рачун да је 13 народних а 4 квалификована.

У жупанији Пожешкој гласало је 42910 бирача. Број по-

[1]) Програм и статут Демократске Странке примљени на Земаљ. Конгресу од 30. и 31. октобра 1921. Стр. 4.

сланичких места 9 од којих су *2* квалификована. Било је 9 кандидатских листа и

		ДОБИЛЕ ПОСЛАНИКА	
		По избор зак. са квалификованим	По D' Hondt
1. демократска листа	7.754 . . .	2	2
2. хрв. заједница	1.970 . . .	—	—
3. хрв. пуч. стр.	1.503 . . .	—	—
4. хрв. пуч. сељ стр.	23.149 . . .	5	7
5. комун. странка	3.842 . . .	1	—
6. хрв. стр. права	400 . . .	—	—
7. ческа странка	704 . . .	—	—
8. сељачки савез	247 . . .	—	—
9. радик. странка	3.348 . . .	1	—

По D' Hondt-овом систему изгубиле би по једног посланика и комунистичка и радикална странка, јер по том систему за једног посланика треба 3877 гласова, колики број нема ни једна од поменутих странака.

Ови примери несумњиво утврђују наше тврђење: да пропорционално бирање не распарчава странке, но систем бирања

Приликом избора народ. посланика за Уставотвор. Скупштину било је у целој Краљевини 22 кандид листе, од којих је *6* сасвим пропало на изборима; две добиле по 2, две по 1 посланика. Оволики број кандидатских листа (у овај број нису урачунате дисидентске листе једне и исте политичке странке), није последица пропорционалног система бирања, но последица стварања нове државе, у којој поред разних политичких мишљења постоје неколико разних вера, неколико племена једног истог народа. Наше је дубоко уверење да ће се на првим изборима смањити број кандидатских листа, но тај број ни у ком случају неће бити мањи од 8—10. То су политичке странке или националне групе, које су у парламенту сада престављене са најмање 10 посланика и које су имале најмање 30—40.000 гласача. Овај се број неће смањити па ма се завео и систем мајоритетног гласања.

Неке од странака, које су узеле учешћа при изборима за Уставотворну Скупштину последице су донекле и уговора о миру. Њиме је гарантована заштита мањине. А та се гаранција тумачи разно бар од неких, и само се тако, зар, може објаснити појава „Ческе Странке“, која је била у стању да прикупи свега 704 гласача! После резултата ових избора неће више бити „неопредељених“ па ни „ванстраначке листе“, па вероватно да неће бити ни „ратничке странке“, која се по рату и могла појавити и т. д.

(Свршиће се.)

Велислав Н. Вуловић.

ПОВОДОМ ЗАКОНА О ИЗБОРИМА НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА.

(2)

IV

Мајоритетни систем бирања избачен је из нашег Устава. Није га било ни у ранијим Уставима од 1888 и 1903 сем по варошима, које су давале по једног посланика. И ако би се овај систем могао теориски успешно бранити; јер је Народ извор и утока власти. Народ је дакле суверен. А то своје суверенство он може изразити путем гласања. Резултат гласања сматра се као воља народна. Сасвим је појмљиво, да се сматра једино као решење оно, које је донето већином гласова. Тако и мора бити где народ непосредно решава: или поједине Законе или бира чиновнике. — Сасвим је другаче у случају, кад народ своје право решавања и управљања преноси за једно и извесно време на своје преставнике. Тада се, по нашем уверењу, тражи од изабраних представника, да они већином реше поједина питања, доносе законе итд. Јер када би се усвојило да већина решава и у погледу бирања народних посланика, наступио би случај да се у самој ствари врши тиранија тако зване већине, од можда неколико или само једног гласа!... Без мало једна половина народа не би била представљена у парламенту, не би се чуле његове жеље, и њени погледи на вођење послова у држави. „Јер репрезентативан режим је поглавито режим дебата и слободних дискусија. А не дискутује се корисно, решава се чак неразумно, када се пред собом нема противника и противних мишљења. Већина, без мањине у опозицији може бити једна од најопаснијих врста владавина“ [1]).

Чим се напусти мајоритетни систем бирања, одмах настаје питање, како и на који начин извршити поделу посланичких мандата на кандидатске листе.

Поменули смо, да је Уставом Краљевине Србије од 1903 ово питање решено на тај начин што је усвојено *пропорционално бирање са заштитом већине*. Сви гласови, који би пали на разне кандидатске листе, а не би свака за се имала изборни количник, додавани су оној листи која је имала

[1]) *Esmein*. Éléments de Droit Constitutionnel. Page 321.

количник, и највећи број гласова. А ако ни једна листа нема количника онда се број посланика додељивао „према остацима од количника“[1]). Сам начин, на који се стварала већина одвратан је, неморалан је. Ово је просто речено преручивање куглице из једне кутије у другу — у ону која већ има највише гласова. И то преручивање допуштено је Уставом и Законом о изборима! Може ли се у опште, у демократским земљама, замислити и допустити, да се гласовима једне или више политичких странака помаже, омогућава избор посланика из са свим друге странке, када се оне не слажу ни по програмима, ни по погледима на уређење државних, социјалних и економских питања! Врло често дешавало се, да је број гласова, законским путем, одузет од правих сопственика и дат другоме, био два пута већи, но што их је та сретна кандидатска листа сама имала! И захваљујући том систему, који је ипак једна варијација пропорционалног бирања, 'једна је листа добијала *све посланике* — а остале ни једног!

Примера ради, да узмемо резултат избора у два округа, београдском и ваљевском, на дан избора 27. новембра 1920 и да их срачунамо по Српском Уставу од 1903 године.

У београдском округу гласало је 17.771 бирач. Посланичких места 5 и то 4 народна и 1 квалификован. Количник је: 4.442·75 Било је десет листа за које је гласало:

За радикалне листе	I	5825
	II	767
За демократ. листе	I	2955
	II	487
	III	1434
	IV	376
ратничку листу		1012
републиканску листу		1969
комунистичку листу		1410
земљорадничку листу		1536
		5825 + 11946 = 17.771

Како сем прве радикалне листе, ни једна друга нема изборног количника, то се њој са 5825 гласова додаје још туђих, противничких 11.946 гласова, и она добија сва 4 народна и квалификованог посланика.

Слично је и за ваљевски округ, где је гласало 17.492

[1]) Закон о изборима нар. посланика од 5. јуна 1903 год. са изменама и допунама од 14. јуна 1910 године.

бирача. Број посланика 5, од којих 4 народна и 1 квалификован. Изборни количник 4.373. Резултат је избора:

За радикалну листу		5.899	
„ демократ. листу	I	4245	
	II	1774	
„ републикан. листу		461	
„ комунистичку листу		2128	
„ земљорад. листу		2985	
		5899 + 11593	= 17.492

Резултат је исти, само под још неповољнијим околностима по највећу листу, јер једној демократској листи не достаје само 128 гласова до изборног количника — и не добија ни једног посланика, док би радикална са 1654 гласа више од демократске добила сва 4 посланика. Један посланик са те листе био би изабран са (5899 : 4) = 1474·75 гласова, са мањим бројем но што је добила друга демократска листа, са два пута мањим бројем но што је добила гласова земљорадничка, и са скоро три пута мањим бројем но што је добила гласова прва демократска листа.

III.

У округу пиротском гласало је 14.701 бирач. Број народних посланика је 3 и један квалификовани. Свега 4. — *Количник за народне посланике је 4900·3.* Гласови и посланичка места била би расподељена овако:

За радикале	3202	ни један посланик
„ *демократе*	*4894*	*ни један посланик*
„ земљораднике	935	ни један посланик
„ комунисте	5670	сва 4 посланика.

Комунисте са 775 гласова више од демократа *којима недостаје цигло 6 гласова до изборног количника* — добијају све посланике т. ј. сваки посланик те странке улази у Народну Скупштину са 1417,5 гласова!

У вароши Загребу комунисте добиле би са 3854 гласа 4 посланика, друге групе ни једног посланика, сем хрватске странке права која добија једног са 3321 гласом. Комунистички посланици ушли би сваки у Народну Скупштину са 963 гласа, а пропали би демократе са 2726 и хрватска заједница са 2902!!

Овим примерима утврђена је ругоба оваквог начина бирања. Утврђена је тиранија тобожње већине, занемаривање

мањина. Дубоког смо уверења, да за овакав начин не може бити ни један прави демократа.

Поборници оваквог система бирања рећи ће вероватно, да ће се слични случајеви десити у другим изборним телима у корист које друге странке. То је истина, али се тим истим разлозима служе и поборници мајоритетског система. И при том систему биће изборних тела, у којима ће мањина из других изборних тела, бити в ћина у овима — али то нису разлози за брањење једне скроз неправедне ствари. Да би још јасније утврдили ругобу система бирања по српском уставу из године 1903, срачунали смо колико би која странка добила гласова у изборним телима Србије у границама пре 1913. године — дакле у 17 изборних тела. На основу тих изборних података[1]) гласало је: За Комунистичку 46335 и за Земљорадничку 45121. А у свим изборним телима добили би: радикали 55 посланика, што чини *око 1951 гласа за једног посланика*; демократи 30 посланика, *дакле 3330 гласова на једног посланика;* комунисте 8 посланика *или 5792 гласа на једног посланика* и најзад Земљорадници 4 посланика или *11280 гласа на једног посланика!* Остале странке републиканске са 6776 гласова, либералне са 5061 и ратничке са 2308 гласова не би добиле ни једног посланика. Дакле *107294 бирача* били би заступљени *са 59 посланика,* а 225489 бирача осталих странака само са 41 послаником! Скоро 90% више бирача за остале странке, а 25% мање посланика. Срачунато за целу државу радикали би са 284575 гласова (куглица) *имали 113 посланика,* а демократе са 319448 гласача, са 34873 гласова више, *добили би само 83 посланика*! Земљорадничка странка пак, на 151608 гласова добила би 25 посланика, дакле *четири пута* мање од радикалне странке, и ако је иначе више од половине гласова те странке.

Наћи ће се можда поборника овога система, који ће тврдити, да се гласови разних странака не могу бројати заједно у сравњењу са оним који су исте странке, истог политичког гледишта. Тачно је. Али је не мање тачно, да се тада не могу и не смеју узимати грехови тих других странака за највећу листу, која је њиме добила већи број посланика. И ако је истина, да су 205489 гласача подељени у 3 групе, неоспорна је истина, да је то већина народа, која не одобрава политичка уверења оних 107294 гласача. Значи да би један закон изгласан у Народној Скупштини са већином посланика, преставника ових 107294 гласача, — пропао ако би се изнео пред референдум.

[1]) *Статистички преглед* избора народ. посланика за Уставотворну Скупштину Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца извршених на дан 28. новембра 1920. год.

Изборни Закон од 3. септембра 1920 усвојио је као што смо поменули *пропорционалан систем бирања са заштитом мањине,* или са највећим остатком, онако како је то било предвиђено у Српском Уставу од 1888. године. Одмах изјављујемо, да ми нисмо ни за овај систем јер и код њега може да наступи случај: „да мањина гласача добије већину посланичких места, а то је најгори резултат, који може дати један изборни систем. Искуство швајцарске показало је такође да фаворизира цепање партија"[1]). У сваком пак случају даје наде недисциплинованим члановима, да рачунајући на остатке, одвајају листе и тиме слабе странку при изборима.

Као што се не жели и неће, да већина угуши мањину, или да у ствари мањина влада већином и ако подељеном на више политичких гледишта, исто се тако не може дозволити, да незнатне политичке групе. неопредељене, ванстраначке, са тренутним програмима ометају рад парламенту ушав у њега по каквом безначајном остатку.

Треба дакле усвојити изборни систем, који би успео преставити стварну снагу појединих политичких странака; свакој дао онолико, колико је она у ствари јака у народу. Несумњиво је, да до сада нема још система који је без мане, коме се нема шта замерити. Али имаде један, који се овом идеалном највише приближио, то је систем D' Hondt, који је усвојен у Белгији и који је до сада дао задовољавајуће резултате. Бојазан, која је и у Белгији владала, да ће се овим пропорционалним системом изгубити праве јачине странке, да ће бити цепања странака, није се обистинила. Шта више у пракси се показало, да је нестало и подвојености које су постојале у једним и истим странкама. Наступило је дакле цементирање странака. Не мислимо се упуштати у изношење разлога који говоре о добрим и рђавим странама пропорционалног система у опште, и D' Hondt-овог понаособ. Оне, који се интересују овим питањем, упућујемо на дело „L' organisation du Suffrage et l' expérience belge par Joseph Barthélemy professeur de Droit Constitutionnel a l' Université de Paris.

Незгоде су пропорционалног бирања, што је: а) немогуће имати само једно изборно тело, целу државу; в) што одређена изборна тела нису једнака, те према томе ни број гласача није једнак, чинећи поставку да ће сваки правни гласач употребити своје право. А када није број гласача једнак, онда ни изборни количник, ако се по њему додељују посланичка места, није једнак. У парламенат долазе дакле посланици са неједнаким бројем гласова њихових бирача. Дешава се често, да из оних изборних тела која су мања,

[1]) *J. Barthélemy* professeur de Droit Constitutionnel à l'Université de Paris. — *L'organisation du Suffrage et l'expérience belge.* 1912. page 733.

мања по броју становника, не уђе у парламенат или уђе по остатку неко лице које је добило скоро два пут онолико гласова, колико је добило друго лице из другог изборног тела, а ушло је у парламенат. Примера ради наводимо изборно тело за Пријепоље, Пљевље, Бјело Поље и Беране, са изборним телом Вел. Кикинде и Вел. Бечкерека. — У првом је било 17624 гласача, а 3 посланичка места. Количник је дакле 5874,6. Демократска листа имала је 5107 гласова и добила је *једног посланика по остатку.* — У другом изборном телу гласало је 21669 бирача. Број народних посланика 8. Количник је 2708,6. Комунистичка листа имала је 5600 гласова, *добила дакле два посланика!* Демократска у истом изборном телу имала је 5797 гласова, добила је 3 посланика: два народна и једног квалификованог, дакле 1 посланик ушао је у парламенат са (5797 : 3) = *1932,3 гласа.* — У првом пак изборном телу, као што смо видели, са 5107 гласова ушао је као посланик по остатку! Шта више Земљорадничка странка добила је посланике са 1578 гласова!

У жупанији Загребачкој, као изборном телу, гласало је 90724 бирача. Број народних посланика 13 и 4 квалификована. Изборни је количник 6918·7. Демократска странка са 18570 гласова добила је 4 посланика тј. сваког посланика са 4642,5 гласа; Хрватска сељачка пучка странка са 61103 гласа, 12 посланика, или једног са 5092 гласа, а комунистичка једног по остатку са 2843 гласа. Хрватска заједница са 2757 гласова није добила ни једног посланика, док је у малопређашњем примеру, изборни количник био 2708·6, а за посланика попостало је лице, које је имало само 1678 гласова!

У изборном телу судбеног стола Суботице, бирало се 8 посланика (6 народних и 2 квалификована). Гласало је 10297 бирача. Количник је за народне 1716, а подела посланичких места је оваква: демократе 1. са 2185 гласа; хрв. пучка странка *три* са 2550 гласова; радикнлна странка *три* са 2603 гласа и комунисте 1. са 2405 гласова. Стварно сва *три посланика* хрв. пучке странке *ушли су са 850 гласова!* Ова неправда једино би се могла поправити изналажењем једног изборног количника за целу земљу деобом укупног броја гласача, са укупним бројем посланичких места, и према том изборном количнику додељивати места у појединим изборним телима.

(Наставиће се.)

Велислав Н. Вуловић.

ПОВОДОМ ЗАКОНА О ИЗБОРИМА НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА.

(3)

Но, како се на овај начин не добија никад онолики број посланика колики је број места, за она која нису количником додељина, мора се тражити други начин. И то је обично по највећем остатку као што је било сада код нас. Тиме се долази до још неповољнијих односа у погледу броја гласова са којима поједини посланици улазе у парламенат. На пример у Загребу је демократска листа добила једног посланика са *2726 гласова;* комунисте једног са *3854,* а хрватска пуч. сељ. странка *1060 гласова.* — Количник је био 3213,6.

Потребно је наћи пута и начина да се, у колико је могуће, та неправда уклони или бар ублажи. Било је предлога да се у сваком изборном телу број посланичких места при обрачуну изборног количника повиси са 1 тако, да се на тај начин смањи изборни количник, смањи и неједнакост коју изазива овај систем бирања. Увидело се брзо, да је помоћ слаба и потражили су се други путеви. По овом питању рађено је и писано је много. Тако је и г. Victor D' Hondt професор прво 1870. написао једну брошуру под потписом „бирач", а затим је у брошури: „Systéme pratique et raisonné de représentation proportionnelle" год. 1882 прецизирао свој систем и везао се за општи делитељ.[1])

Систем се овај оснива на чистој математици и жељи за истинитим и правим престављањем јачине политичких партија у народу. Наћи општи делитељ по коме ће се додељивати посланичка места појединим листама у изборним телима тако, да прво место добије најјача листа; друго друга најјача листа, ако тј. половина гласача прве листе не буде већа од целокупног броја друге најјаче листе. Треће место дати другој или трећој листи, ако половина броја друге листе или трећина прве не буду веће од целокупног броја гласача треће листе и т. д. према броју посланичких места. Математички престављено: гласви појединих кандидатских листа деле се са 1, 2, 3, 4.... и т. д. по потреби, док се не добије потребан број по-

[1]) *L' organisation du Suffrage* et l' expérience belge. J. Barthelemy 1912. page 534 и следеће.

сланичких места, која се додељују редом листама према највећим бројевима. Последњи број, којим је дато и последње посланичко место јесте *општи делитељ.*

Да објаснимо једним примером, који узимамо из изборног тела жупаније Загребачке, по целокупном резултату избора на дан 28. новембра 1920. године. Према броју становника, а по прописима изборног закона, имало је 17. посланичких места од којих су 13. народна и 4. квалификована. Број бирача је 127092 од којих је гласало свега 90724, и подељен по странкама на:

	IV	VIII	XII	(XVII)			
1. демократску листу	18.570;	9285;	6190;	4642;			
2. Хрв. пучка странка	692						
3. Комун. листа	2.843						
4. Соц. дем. странка	1.858						
5. Радик. листа	1.145						
6. Хрват: заједница	2.757						
	I	II	III	V	VI	VII	IX
7. Хрв. сељ. пуч. странка	61.103	30551;	20368;	15276;	12220;	10184;	8887;
		X	XI	XIII	XIV	XV	XVI
		7775;	6789,	6110;	(5555;	5092;	4700;)
8. Хрв. стр. права	890						
9. Сељачки савез	857.						

Деоба је извршена са 1, 2, 3 за демократску листу, а са 1, 2, 3... 10 за хрв. сељ. пуч. странку и тако се добило 13. места. Најмањи број 6110 јесте општи количник за народне посланике, а већи је од свих осталих бројева гласова других листа. Њиме се даје демократима 4-то, 8-мо и 12-то место, дакле 3. народна посланика са 18330 гласова, и остатком од свега 240 гласа Хрв. пуч. сељ. странка добија 10 народних посланика са 61100 гласова и остатком од 3. гласа. Сваки је посланик овог изборног тела ушао у парламенат са истим бројем гласова. Квалификоване посланике, пошто је ово нарочита одредба закона о изборима, добила би демократска странка *једног*, а хрв. сељ. пуч. странка *три*, према општем количнику 18570. Према систему бирања посланика за Уставотворну Скупштину резултат би био: демократе 4; комунисте 1; хрв. пуч. сељ. странка 12. Јасно је дакло да D'Hondt-ов систем поред правичније поделе, штити јаке групе, јер по њему комунисте не добијају посланике, а хрв. сељ. пучка странка добија 13. дакле једног више. Када не би било квалификованих, како је по садањем Уставу, резултат би по D'Hondt-овом систему био исти, као што то показују и бројеви под заградама: само би тада општи делитељ био 4642.

Ради јасноће навешћемо још резултат у изборном телу окр. београдског. Број бирача је био 29.673, гласало је свега 17.771, и то:

За радикалну листу	I 5825	I.	2912,5	III.	1942
	II 767				
	6592				
За демократску листу	I 2955	II.			
	II 487				
	III 1434				
	5252				
За дем. независну листу	376				
„ ратничку листу	1012				
„ републиканску листу	1969	IV			
„ комунистичку листу	1410				
„ земљорадничку листу	1536.				

По броју становника овог изборног тела долази 5. посланичких места; 4. народна и 1. квалификовани. Од 4. нар. посланика додељују се: радикалима 2; демократима 1 и републиканцима 1. — Квалификованог добијају радикали. По систему највећег остатка, како је било за Уставотворну Скупштину, земљорадници би добили једног, а изгубили би га радикали. — Да није било дисидентских листа радикалних и демократских, први би добили 3, а други 2 посланика. Народни посланици били би изабрати по општем количнику = 2626, бројем већим од ма кога броја осталих листа. У том случају изгубили би републиканци једнога. И овај пример утврђује несумњиво добру и правичну страну његову. Казнио је, с правом, недисципловану странку демократа.

Из свега овога резимирамо, да је за наше прилике најбоље усвојити пропорционалан систем, који тежи „да обезбеди свакој странци преставништво у односу према њеној бројној снази“.[1] Овом је систему циљ: „да обезбеди триумф целе целцате истине како у погледу већине тако и у погледу мањине“.[2] — „Пропорционално преставништво се труди да већини даје само онај део, који јој по праву припада. Пропорционалан систем одговара према томе елементарном осећању правде, основној потреби лојалности и истини“.[3]

Од свих система бирања за сада је најбољи D'Hondt-ов изборни систем, са што већим изборним телима.

Најбоље је навести речи славног професора уставног права на универзитету у Паризу г. J. Barthélemy: „доћи ће дан када ће пропорционалан систем бити исти онако усвојен, као и опште право гласа. Примиће се без икакве дискусије, а само теоретичари, професори, продужиће питати се: да ли је тај систем добар или не?“[4]

[1], [2], [3], [4]. „L'organisation du suffrage et l'expérience belge. J. Barthélemy, page 530. et 531.; 627.

V.

Било би неумесно тврдити, да је систем бирања по D'Hondt-у задовољио све захтеве, уклонио све незгоде. Не, њиме је само донекле ублажена неправда која је дотле чињена, другим системама бирања, било већинама или мањинама. — И по овом систему, као и по систему са количником и највећем остатку и броју — има и остаје увек један, приличан број гласова, *који не вреде ништа, који не дају ништа, који не значе ништа!* То су пропали гласови оних политичких група, које нити су имале изборни количник, нити им је број гласова био већи од ког остатка или броја друге политичке групе — или им је број њихових гласова био нешто мањи од општег делитеља, по D'Hondt-овом систему. — Величина ових не употребљених, не корисних гласова у толико је већа, у колико су мања изборна тела. Мањи је губитак по D'Hondt-овом систему, него по количнику и највећем остатку.

Једини, прави израз јачине појединих политичких група показао би се (а са најмањим губитцима неплодних гласова) само тада, када би се, према целокупном броју гласача у земљи а броју посланичких места *увео један једини количник*, када би дакле цела држава била једно изборно тело. Несумњиво је, да и тада не би сва посланичка места могла бити попуњена само по изборном количнику, но би се један број места морао попунити по највећим остацима — или по D'Hondt-у, што у овом случају излази на једно исто. Број пак таквих места био би незнатан и вероватно по броју гласова (остатака), већи или приближно раван највећем броју гласова оних политичких фракција, које су остале испод количника. — Шта више, држимо, да је правичније, да и мањим остатком буде престављена већа политичка група, но неке слабе, незнатне и болесне амбиције појединаца.

(Свршиће се)

Велислав Н. Вуловић.

О ХАМЛЕТУ.

III.

Супрематија осећања у свима Хамлетовим одлукама, радњама и целој његовој драми изгледа нам и сувише јасна у толиким сценама и толиким моментима његовог живота, нарочито онога живота који је непосредан предмет саме трагедије. Ви се сећате да је он дубоко меланхоличан у првој сцени драме; да је на крају прве сцене исто тако дубоко узбуђен, да осећа „велико гађење“ према целом друштву и целом животу; да је нервозно имитиран у разговорима са Полонијем, Розенкранцом и Гилденстерном; да је пун гнева према самом себи у оном монологу на крају другог чина. Ви се опомињете његове дубоке резигнације у чувеном монологу „Бити ил' не бити?“ па болно-ироничног дијалога са Офелијом, па разузданe веселости у истоме чину после прекинуте представе *Гонцановог Убиства*“; и онда, његових свирепо саркастичних разговора с краљем, његовога подавања афекту гнева у сукобу с мајком на крају трећег чина, и афекту љубави над мртвом Офелијом у сукобу с Лаертом у последњем чину. По свему, дакле, види се да Хамлет није ни мало флегматичан темпераменат, нити је он човек код кога би разум имао увек владу над осећањима. Часови његове меланхолије, контемплације и његових рефлексија долазе само после великих и дубоких бура у његовој души, као природна и нужна реакција, као тренуци одмора у једноме немирном животу искиданом свима узбуђењима и свима страстима. Он је свестан те велике превласти осећања у себи; он се, истина, не жали на то, јер у томе гледа прст судбине, далеку, недокучљиву и неизмењиву детерминираност сваког човека; али, осећајући се слабим у тим олујама страсти и бунама савести, он има нарочите љубави и респекта према другом типу човека, према онима који имају духовне равнотеже, један стоички морал, као Хорације, којега он нарочито цени, коме се једино поверава, и коме чини ону лепу исповест:

„Јер ти беше човек што сносећи све
Не трпи ништа, један што је прим'о
И ударе и даре судбине
С једнаком хвалом. Благословен тај

Код кога разум и крв тако стоје,
Да није само фрула, на којој би
Судбина могла свирати што хоће.
Дај ми човека што није роб страсти,
И носићу га у дну срца свог,
У срцу срца свога, као тебе."

Несрећни краљевић Данске има свакако и много разума и много срца, много осећања, (или крви, како он то каже), и високе интелигенције, што је очевидно; али он нема те велике равнотеже духа, и у томе је његова судбина и његова трагедија. Насупрот Хорацију, томе отменом стоику, заљубљеном у римске врлине, томе позитивном, рационалистичком духу, који са подједнаком мирноћом прима „и ударе и даре судбине", Хамлет је интелигентни даровити неврастник, искиданих живаца, наклоњен мистици и романтизму, сентиментални сангвиник. Он тешко подноси ударе судбине, и отуда његов песимизам, тако дубок и тако речит, који ову велику трагедију осећања чини и највећом трагедијом песимизма. Бесумње да је оптимистичко или песимистичко гледиште на свет увек ствар нашег осећања, али је исто тако ван сумње да је песимистичко гледиште и уверење условљено дубљим осећањем, развијенијим емоционалним особинама. Божа Кнежевић каже на једном месту савршено тачно и ванредно лепо: „Свет овакав какав је, идеалан је за камење, савршен за биљке, добар и леп за нижег човека, ружан за оне који дубље осећају, неразумљив за оне који мисле." Хамлет је доиста човек коме се не може одрећи да мисли и да дубље осећа, и њему је, као мислиоцу свет неразумљив, а као човеку који дубље осећа — *ружан*. Можда је најлепша реч философског скептицизма, на којој се, на крају крајева, морају свести сви наши напори у тражењу последњих узрока и објашњења света, она мирна, резигнирана и крилата реч Хамлетова:

„Има много ствари између неба и земље
О којима ваша мудрост и не сања,
Мој Хорацио..."

Нису мање умне, ни мање искрене, али су свакако чешће Хамлетове песимистичке декларације, његово гађење на светске лажи, на животињску неосетљивост и заборавност човекову, на пролазност свих ствари и трошност свега људског, на разноврсне беде, болове, недаће и свирепости нашега земаљског живота. У више махова он даје и врло уметнички и врло конкретно изражене форм ле свога песимистичког становиштва. Он ни мало не цени живот, и основна су два разлога: прво, што је живот по себи врло тежак и несносан, што је много већа количина болова него задовољства у животу; и друго, што је зло у свету неизмењиво, јер је у самој основици живота, дакле предестинирано и детерминирано. Отуда две ка-

рактеристичне црте Хамлетовог менталитета: његов фатализам и његова сентименталност. Та два — да их тако назовемо — *теориска* разлога Хамлетовог песимизма провлаче се врло јасно кроз целу драму. Да је Хамлет заиста уверен у превласт болова у нашем животу за то је најречитији доказ његов познати и чувени монолог у трећем чину:

„Бити ил' не бити? — питање је сад.
Је л' лепше да у души трпимо
Праћке и стреле судбе обесне,
Или на оружје против *мора* беда
Дићи се, и борбом учинити им крај?"

Мало даље, пред пред проблемом о самоубиству, у истом монологу, врло живописно и врло снажно он ближе одређује своју мисао о безбројним тегобама, бедама и срамотама у животу:

„Јер ко би подн о светске шибе, руге,
Неправде силних и злоставе гордих,
Бол презрене нам љубави, насиља,
И обест власти, понижења која
Од невредних трпи стрпљива заслуга,
Кад сам себи можеш слободу да даш
И голим ножићем?.."

Он говори о теретима које човек уморно и знојећи се вуче кроз свој живот; њему свет не изгледа ни мало ружичаст, и као што каже у разговору са Розенкранцом и Гилденстерном (II ч. 2 сц.) цела васиона, са својим величанственим кровом украшеним златним ватрама, личи му на „труло, смрдљиво сметлиште испарења"; њему се не мили човек, па ни жена — додаје он на значајан и лукави осмех својих другова. Већ из ових примера, који нису усамљени, види се да је један од теориских разлога његовом песимизму разлог евдемонолошки, јер је живот на земљи лишен среће, јер је пун болова, срамоте и понижења. Други теоријски разлог Хамлетовог песимизма је детерминираност живота, немогућност да се зло у животу уништи. Пред свој фатални двобој са Лаертом, он одбија Хорацијев савет да одустане од тог двобоја, због непријатног предосећања које је имао. Он му, на пријатељске савете да избегне дуел, одговара врло мирно и врло фаталистички: „Има неког провиђења и у паду једнога врапца. Ако буде сад, неће бити после; ако не буде после, биће сад; ако неће бити сад, *ипак* ће бити после. Бити спреман, то је све". Хамлет је, очевидно, фаталист; он верује да свет, овакав какав је, није то по једној случајности него по дубоким, неизмењивим узроцима, судбини, предестинацији.

Разуме се да су сви теоријски разлози песимизма увек теоријски, то јест постериорни и другостепене вредности. Основни, стварни и примарни разлози песимизма су увек у нашем осећању, у интимном уверењу, и зато су ти разлози

стварни и главни разлози и код Хамлета. Он је тога сасвим свестан, и кад му Розенкранц, на његову тврдњу да је Данска тамница, каже: „Ми то не бисмо рекли, господару", — он, као што смо видели, одговара: Но, онда за вас *није*. Јер ништа није ни добро ни зло, него га таквим чини наше *уверење*. Мени је тамница". Субјективно, дакле, и оптимизам и песимизам су подједнако оправдани, јер се подједнако не могу доказивати, пошто су на исти начин ствар нашег осећања и нашега уверења. С чисто теоријског гледишта песимизам нам изгледа оправданији. Са моралног гледишта, међутим, песимистичко гледиште на живот изгледа нам знатно важније и оправданије од оптимизма, јер је песимизам, на супрот уобичајеног и наивног становишта, много напреднији у етичком погледу и несрављено одсуднији фактор у стварању моралног карактера, о чему ћемо говорити доцније, и то баш с обзиром на питање о моралној вредности Хамлетове личности.

За сада, и на овом месту, за нас је главно утврдити да из Хамлетове емоционалне природе излази и његово тако јасно и рељефно истакнуто песимистичко гледиште на живот. Не треба, ипак заборавити да Хамлетов песимизам није апсолутан; јер је апсолутно песимистичко становиште уопште врло ретко у практичној философији, као што је, примера ради, солипсизам ретко становиште у теоријској философији или метафизици. Оно је у ствари ретко баш зато што је и теоријски и практички бизарно, јер је логички и етички неодржљива. У истини, Хамлетов песимизам се односи само на земаљски, индивидуални живот, специјално на живот у друштвеној заједници људи; иначе, у погледу на живот општи и живот вечности, Хамлет је трансцендентан оптимист; он верује у иманентан смисао света и верује да је утеха животу смрт, на коју он гледа много лепше но обичан човек и у којој види драгоцену накнаду земаљских болова и вечиту срећу нашег бића. Нигде се тај трансцендентни оптимизам Хамлетов не огледа мирније и лепше но у последњим тренуцима његовога земаљског живота, у последњој молби упућеној верном Хорацију, који је готов да са Хамлетом пође и у смрт. Хамлет га изрично моли да не жури „вечитој срећи", т. ј. смрти, и да њему за љубав учини и последњу жртву свога пријатељства, остајући у животу, да би верно и праведно очувао спомен на њега, свога пријатеља, краљевића Хамлета, причајући о његовој судбини и његовој смрти онако како је у истини било, у њему је карактеристична амбиција Хамлетова за славом и лепом успоменом добила најснажнији и завршан израз.

Исто онако, као што је емоционална природа Хамлетова први и основни разлог његовог песимизма, она је и основни узрок његове сентименталности.

Може се, на први поглед, учинити да у овој поставци постоји једна таутологија, и да сентименталност није нека битна различна особина од осетљивости, или да чак између њих уопште и нема никакве разлике, јер су то два израза за једну исту ствар. Али, и ако између осетљивости у смислу емоционалности и сентименталности нема битне разлике, између њих ипак постоји једна градуелна разлика. Према томе, сентименталност би се дала дефинисати као нежна, болешљива осетљивост, која се претерано потенцира сасвим незнатним, а каткада и никаквим директним и стварним поводима споља. Овде је веома потребно напоменути и нагласити да сентиментализам није оно што се под том речи обично ту разумева у новије време, то ће рећи један дефекат, који би се састојао у томе што је сентименталан човек нека врста антипода трезвеном човеку и човеку који мисли. Сасвим напротив: Сентименталне природе су сродне природама наклоњеним мишљењу и рефлексији, а супротне само људима воље и акције. И само с обзиром на то што је успех у обичном животу најчешће и готово редовно везан за оне који имају воље и активитета, сентиментализам се може осуђивати као непрактичан, а сентаментални људи сматрати за будале. Иначе, говорећи праведно и стварно, сентименталност и рефлексија су у тесноме сродству, не само зато што је за финије мишљење и расуђивање психолошки потребна и финија осетљивост, него и потоме што су мислиоци и песници подједнаке будале у обичном животу, у коме, по правилу, најбоље пролазе они који ништа не мисле и ништа не осећају. Затим, не треба заборавити да они који много осећају имају и врло много непосредног искуства; а с друге стране треба се сетити да је без тога директног и богатог искуства немогуће бити мислилац. Ако се сад запитамо шта представља наше искуство, мораћемо се сложити да је наше искуство везано за нашу садашњост и нашу прошлост. Будућност се мора елиминисати из искуства — пошто нам она у искуству није дата, — и сматрати је за ствар фантазије и чисту претпоставку што у ствари јесте. Отуда је врло појмљива и тако честа симпатија свију сентименталних људи и свих мислилаца према прошлости, и отуда аверзија свију глупака и свих аривиста према тој истој прошлости; отуда само ови последњи „воле“ и проповедају култ будућности, трудећи се да свима опсенама речи и варкама појмова замраче истину ради свога успеха, привременог, то је истина, али за њих у сваком случају и сувише довољног.

Хамлет има све маркантне црте једне сентименталне природе. Он је претерано, болесно осетљив. Та осетљивост пада који пут на степен дубоке меланхолије, а врло се често пење до највиших афеката; што је најглавније, то бива готово

сукцесивно — онако као што је то случај, баш код сентименталних, сувише осетљивих и сувише надражљивих људи. Хамлет је, јавно, или тајно, у сукобу са својом околином, њеним навикама, схватањима, и њеним моралом. Као сви сентиментални духови он воли прошлост, и нема особитог одушевљења за будућност. Њему су драге успомене, баш зато што му је мрска садашњост, и што је наклоњен посматрању и рефлексијама. Он је пун револта на људску заборавност, на тај доказ отупелости осећања и суровости душе, и тај револт добија облик пенушавог гнушања и велике псовке, као у чувеним монолозима у I и II чину. Као сви одвећ осетљиви људи, као сви *млади* људи са много срца и са свежином свију утисака, он пада на мисао о самоубиству. (III чин.) Резултат његових контемплација и његових утисака долази често до савршеног израза у великом броју сентенција које су постале славне и ушле у дневну употребу. Његова сентименталност, најзад, ствара и ону познату, често третирану слабост воље код Хамлета, која је местимице само борба мотива, а каткад једноставна одвратност према животу. Та одвратност једне финије, чистије и отменије душе према свакодневним прљавштинама у друштвеноме животу и суровостима живота уопште, прави Хамлета и најлепшом идеалистичком личношћу, која ће увек бити драга онима који се ње сећају угодно у овом свету лажи, насиља, злурадости и простоте. Да бисмо свели ова разматрања на једну формулу, можемо рећи да се Хамлетова емоционална природа огледа на једној страни у његовој сентименталности, његовој одвратности према земаљском животу, и његовом песимизму, а с друге стране у његовом трансцендентном оптимизму и идеализму.

Као што се из овога што смо досад казали види, Хамлетов песимизам, његова сентименталност, његова љубав према прошлости и наклоност према рефлексији, долазе из истог извора и могу се објаснити само оном емоционалном утанчаношћу његовог карактера, снагом коју осећања имају над целим његовим бићем, њиховим плимама и осекама у немирноме и драматичном животу младога краљевића Хамлета. Али емоционална природа Хамлетова, његова сентименталност и његов песимизам резултирају и опште држање данскога краљевића, његов став према најближој околини, његову „растројеност“, симулирање лудила, његову фразеологију и општи начин опхођења у друштву.

Централни интерес *Хамлета* као драме, оно што је на први поглед врло бизарно, што буди радозналост и врло широког круга гледалаца, то је баш Хамлетов однос према његовој околини, према краљу, краљици, Полонију, Офелији, Розенкранцу и Гилденстерну, и целоме свету уопште, — изузимајући само Хорациа — то је његово чудновато, заронетно по-

нашање, које цела околина сматра за растројство духа, па онда просто за лудило, које најзад постаје опасно, од којега се нарочито и с разлогом боји сам краљ, затим краљица, и које постаје прононсирано прво на двору, а потом и у целој земљи. Сасвим је разумљиво да двор сматра младога краљевића за духовно растројеног, или лудог, јер се он пред целим двором заиста тако и показује. Али се он пред нама не показује само тако. Најчудноватије је међутим, мишљење извесних интерпретатора Хамлета да је он доиста луд, или бар и сувише нервно оболео, тако да бисмо ми у трагедији Хамлетовој имали у ствари посла са једном више — мање патолошком појавом. Ако би било свирепо рећи да је такво мишљење и сувише лудо, мора се казати да је оно одвећ расејано и сувише растројено, јер превиђа ствари које су врло јасне и за које се не тражи чак ни особита ингениозност и проникљивост, већ доста обична прибраност у читању текста. За свакога који је ову трагедију само једанпут савесно прочитао или пажљиво посматрао не може постојати питање о менталном стању Хамлетовом, ни проблем његовога лудила и духовне поремећености. У том погледу Шекспир није оставио места ни најмањој сумњи. Ништа није очевидније, ни драстичније, од факта да је Хамлетово понашање свесно, врло брижљиво и напорно израђена глума; да је његово „лудило" у ствари чисто извештачено; да је то средство које он употребљава у великој и трагичној игри са својом околином, специјално краљем; оно је логички врло консеквентно, а психолошки још више разумљиво, Хамлет носи у души две велике тајне: то је тајна смрти његовога оца и тајна љубави према Офелији. Поред тога, он у себи носи и велики план који се не сме открити; то је план о освети оца, завет дат у једном судбоносном моменту његова живота. Ти терети су и сувише тешки да би их он носио без напора, и сувише велики да га не би одали. Сувише осетљив и сувише неврастеник, одвећ слаб да савлађује своја осећања, поред тога потпуно изложен неповерењу и подозрењу своје околине, самога краља и свих дворана који га уходе, Хамлет је принуђен да се бори најсмелијим средствима; он бира једно које наивише утиче на живце, али које њему најбоље одговара и чини се најефикаснијим. Он се претвара да је луд, управо да је шенуо, имитира или импровизира понашање умно поремећених људи; даје маха извесним смелостима свога духа и свога уображења, он амерно говори симболично, прави скокове у мислима, разуздане обрте у реченицама, бизарна поређења, метафоре, инсинуације; он даје осетити и жаоку свога сарказма, и оштрицу своје ироније; укупно, он намерно и свесно игра једну улогу, да би дошао до једног сазнања (краљева кривица) и до једног циља — освета за свога оца.

Логички, он је правилно закључио да се против замке мора борити другом замком; психолошки, он је изабрао метод који је по својој природи једино и могао изабрати, и који је био, тако рећи, условљен његовим темпераментом и моментом у коме се налази. Једну идеју врло високе психолошке вредности Шекспир је консеквентно спровео кроз целу трагедију Хамлетову, кроз цео низ ситуација у којима се Хамлет налази, и кроз читав низ сукоба до којих он долази. Велики писац је сасвим јасно осетио да сваком човеку који је бољи, који има више осећања и више осетљивости остаје у друштвеном животу пуном суровости, порока и зла само један пут на коме ће се одржати: то је пут Хамлетов. Шта једној сувише нежној души и сувише осетљивом срцу остаје у друштвеном животу сем пропасти, ако је таква као што јесте, или опстанка, ако се промени на горе? Ако је немогуће и једно и друго, остаје тај пут, на коме ће се човек чинити горим него што јесте, када ће се повлачити у себе, бити једини друг својих нежности или идеала, и навлачити маску увек кад изађе у свет, кад дође у додир са људима, или пак буде приморан да уђе и у борбу са њима. Тако чини Хамлет. Он се не појављује у друштву без маске на лицу, без оклопа на срцу, и води борбу у којој ће му, на самртном часу, пасти маска с лица и оклоп са срца. Тако га, дакле треба гледати.

То што се врло јасно и рељефно види из целе Хамлетове психологије, поткрепљено је и самим текстом драме, који је сасвим одређен и не подлежи тумачењима или коментарима. Ви се сећате да Хамлет изрично у последњој сцени I чина моли другове да сачувају тајну његовога виђења са духом. Он их преклиње да је ником и никад не одаду, па ма им се његово понашање учинило сумњивим и чудним. Он текстуелно каже да ће му, можда, бити потребно да прими „улогу лудака". У трећем чину пред представу у двору он исто тако изрично каже при појави краља и целога двора, да се понова мора правити луд. Гневан на вечито ухођење и посматрање и запитквање дворана, он каже за себе: „Ови ће ме људи доиста направити лудим". Цела његова игра јасна је, кад се упореди Хамлетово понашање у друштву и његово држање кад је сам; или напослетку, сва провала између његовог опхођења са другима и дружењем са Хорацием, коме се може поверити, коме верује, и према коме је дубоко срдачан и савршено искрен.

(Наставиће се),

Сима Пандуровић.

ПОЛИТИЧКИ ПОЛОЖАЈ МУСЛИМАНА У ЈУЖНОЈ СРБИЈИ.

Конгрес Муслимана из Македоније и Санџака био је заказан 17/XII 1919 год. у Скопљу. Примицао се крај Привременом Народном Представништву, а били су на помолу општински избори и избори за конституанту, па су и они хтели да проговоре о политичкој ситуацији, хтели да мало измењају мисли и да виде којим ће путем да ударе. Познавали смо готово све људе, који имају да дођу на конгрес, а биле су нам познате и тамошње прилике, па нас је грдно интересовало, куда ће да окрену ти наши грађани муслиманске вере сада, кад им се дају први пут све политичке слободе и сва права у облику гумених куглица. Била је велика неизвесност, а наша јавност, у колико је говорила о том, већином је прорицала, да ће и они да окрену оним путем куда и Коркут и Спахо, а то је да ће се политички организовати на верској основи.

Коркут с друштвом није мировао него се озбиљно спремао за тај конгрес. Поред овога рада и агитирања босанских демагога, био је и један други врло озбиљан моменат, који је говорио да ће Муслимани из Јужне Србије узети веру за политичку основу.

У Македонији и Санџаку је већа половина становништва муслиманске вере, а била су само два посланика муслиманске вере из тих крајева у Привременом Народном Преставништву, па и та двојица су дошла на силу. Остало су били све хришћани и то по избору муслиманофоби, који нису никада рекли ни једну реч нити учинили ни један гест, а да нису тим шкодили нашим грађанима муслиманске вере. Ова околност и овако поступање посланика немуслимана био је најјачи разлог веровању да ће се и ови муслимани организовати политички на верској основи.

Јужна Србија је позната као једна од наших покрајина, где има најмање реда; где је најгоре наше чиновништво по својој спреми и схватању дужности; где још игра знатну улогу комитска кама, где још попуцкује качачка мартинка и где је недавно извршена велика операција, која је учинила да је раја постала господаром, а некадањи господари раје у најбољу руку изједначени с њом. Имајући све ово у виду с једне стране, а

знајући добро нескрупулозну демагогију оних из Сарајева с друге стране, писац ових редова је сматрао за дужност, да оде на конгрес, да искористи све своје везе па да својим слабим силама учини колико може да одврати тамошње муслимане од путова, куда су их мамиле правдашке босанске вође.

Конгрес се састао на заказани дан. Одмах морамо признати да нас је угодно изненадило схватање учесника конгреса. Нигде нисмо осетили јаче разлику између босанских муслимана и ових одовуд као на овом конгресу и баш ради тога да бисмо могли на делу приказати ову разлику и задржасмо се на овом давно одржаном конгресу. Међу учесницима конгреса имала је Јужна Муслиманска организација свога вешта агента у особи г. Митхада Хаџића, чувеног у целој Турској са своје поткупљивости, превртљивости и интригирања. Овај је одмах отпочео своју агентску акцију, развио програм Југ. мусл. организације, превео на турски језик њезина правила, тумачио демагошке чланке из *Pravde* и укратко употребио све да буде што бољи успех за њега и његове господаре из Сарајева. Чим се конгрес конституисао, одмах је, као прва тачка постављено питање: Да ли да се организује на верској подлози или не? Први је говорник био горе поменути Митхад и то у свом правцу, где је демагошки износио све муке, све патње и све неправде, које је претрпео муслимански свет од 1912 год. на овамо. После њега су се ређали говорници из различитих крајева, где су износили своје муке и своје неприлике, али је сваки завршавао: против верског организовања. Одлучну реч о томе дао је један угледни и врло уважени муфтија, који се најјаче окомио на клерикализам и његово мешање у политику.

Из свих говора главни се утисак добијао, да су говорници искусни људи, да су учествовали у управљању државом подељени на партије по модерним принципима, да су ломили политичка копља у отоманском парламенту по партиским начелима помешани с колегама једномишљеницима хришћанске вере. Нарочито је карактеристично, као разлика у менталитету босанског и македонског муслимана, то што је у Босни један муфтија с кораном у руци проповедао: „Муслимани сви на скуп и за један штит," док је овде у Скопљу један много ученији и много угледнији муфтија дигао глас и сав свој ауторитет против таквог груписања, као нечег потпуно преживелог и потпуно несавременог, а чије је мишљење цео конгрес једногласно прихватио и одобрио. Један једини је био против, а то је горе поменути агент Југ. муслим. организације.

Брзо по конгресу дошло је до општинских избора у Јужној Србији и муслимани се опредељују у грађанске странке према својим симпатијама и интересима помешани с грађанима хришћанске вере, а то се исто десило и на изборима за конституанту. Из Јужне Србије дошло је четрнаест посланика мусли-

манске вере као чланова грађанских странака у парламенат, где су се дали на посао да удовоље својој тешкој дужности, која им је поверена, а то је да завлада ред и правда у крајевима њихових бирача, да паметним радом отрезне наше српске шовинисте од победне опијености, па да не гурају своју домовину на неправде и на безакоња, због којих је страдала Турска и због којих мора да страда свака држава. Како наша јавност и наши водећи кругови схватају ову добронамерност и истинску лојалност јужно-србијанских муслиманских посланика, то ћемо одмах да видимо.

Пре смо већ навели какве су прилике у Јужној Србији с обзиром на ред, јавну безбедност и савестан рад чиновништва. Споменули смо и то да тамо има не малу улогу комитска кама и качачка мартинка. Та наша покрајина налазила се и пре ослобођења у врењу и хаотичном стању. И пре је комита и качак радио своје, и пре је било несавесних чиновника, који су примали мито (рушвет), и пре су ту биле укрштане неколике различите пропаганде и неколике државне идеје. Наше пожртвовне армије ослободиле су ту нашу покрајину уз врло скупу цену, просувши море своје јуначке крви. Одмах после њахова витешки свршеног посла, ми смо учинили једну врло велику грешку, а то је, послали смо тамо своје најгоре чиновнике, који нису били дорасли да ударе чврст темељ наше државне идеје. Не само да они нису могли да проведу политику реда и стабилизовања, него је већину од њих прогутала средина, па су примили све рђаве особине чиновника бивше и пропале царевине, а нарочито је томе помогло ратно и поратно нередовно стање.

Колика је моћ и распојасаност чиновника из тих крајева најбоље може да послужи пример, где је један окружни начелник био забранио улаз у свој округ главном органу свога министра. Кад толико може бити силан један чиновник према своме министру, можемо да мислимо какве су они величине према тамошњем свету, а нарочито какви су према тамошњим муслиманима, који још не знају добро српски и којима је потпуно непозната наша државна организација и наши државни закони, а несавесни чиновници могу их увек произвољно да прогласе, да су опасни по државу, да имају везе са Турском или Албанијом и т. д, Самовоља и распојасаност тих чиновника учинила је да нема ни једног места у тој нашој покрајини, где није био огроман број муслимана затворен, који су чамили у затвору све док нису развезали кесе и просули златне лире, или су лежали док нису умрли или најзад дочекали да их предаду суду, који их је редовно 99% пуштао испод суђења као потпуно невине, само им је уз невиност дата и многа у затвору добијена болест од које ће патити док су год живи. Конкретних примера има за ово доста и на све

стране, али нажалост наша јавност нема када да о томе пише, а и што пише то добије из руке оних, који та недела и чине, који при томе имају увек своје назоре, па не слушају често наређења ни својих врховних шефова из централе.

Не само да су оваки политички чиновници, него их има оваких и оних, од којих би се најмање могло очекивати ово, а то су наш државни темељац, неки наши просветни радници. Као пример навешћемо, да смо једва једном дочекали да у једној тамо гимназији видимо и два муслимана. Наравно ови ученици имају свој један обичај, а који није у сукобу ни са државним законима ни са правилима васпитања, а тај је обичај да су увек покривене главе и код своје куће и у богомољи и на улици, па према томе и у учионици. Један од просветних радника толико је био културан и толико је имао смисла за пропагирање наше просвете, да је терао ученике да скину своје фесове у учионици. Кад се то дознало и неки муслимани, сасвим оправдано протестовали, узео је у заштиту тог нашег „просветног радника“ један наш иначе врло озбиљан лист у Београду, нападајући „некултурне Турке“. Колико је депласиран рад овог просветног радника најбоље ће послужити позната ствар културних Енглеза да су одбили молбу модерно васпитаних уроћеника у својим доменима, који су молили да власт забрани спаљивање живе жене при погребу мужа а то с мотивацијом: Енглеска неће да руши старе дедовске обичаје својих верних поданика.

На другом месту опет једном муслиману, који је учио у турској гимназији, допусти Министарство Просвете да ступи у нашу гимназију, али да положи испит из наших националних предмета и да ступи у онај разред за који га професори нађу способним. И ако је то надлежно министарство одобрило има већ осам месеци, директор наше гимназије у овој покрајини није још извршио наређење па није чак ни покушао да га изврши. У основним школама није ни мало боље. Тамо се у многим местима и сада почиње настава с оченашем и крштењем и ако постоји изричита наредба Министарства Просвете, да се то не чини у крајевима где су у школама помешана деца која се крсте и која се не крсте, а ово се све одржава ради неке традиције и тобоже да се не повреди религиозност хришћана Македонаца. Наравно овакав рад потпуно одбија тамошње муслимане од наших школа. Кад бисмо почели ређати примере, где су секвестирана имања „страних“ поданика или н. пр. како се примењују иначе добри принципи аграрне реформе, ту бисмо тек видели правду где је за једне аршин од пуних осам урупа а за друге ексик-аршин од само два урупа, где редовно муслимани добијају овај краћи и то без разлике да ли је то сиромах или бег, земљорадник или земљопоседник.

Муслимански свет у Јужној Србији изабрао је своје по-

сланике и има их хришћана и муслимана. Од избора до данас муслимански свет још ни очима није видео своје посланике хришћане, а камо ли да је од њих чуо коју утешљиву реч, Муслимани имају обичај да одговоре на питање како је тамо. код вас. „Па било би добро да су избори свака три месеца". Муслимани посланици, поред свега што не владају потпуно српским језиком, трче од министарства до министарства и моле и богораде, да се учини ово или оно, а све се свршава на обећањима и издатим наређењима, које они доле слабо вермају. Народ од тих посланика тражи спаса, вапије за правдом, а кад је ови потраже, наша јавност крсти то њихово тражење беговским захтевима и пришива им све зулуме које су починили некадањи турски зулумћари, који су својим зулумима своју царевину срушили.

Међутим у народу расте нерасположење, а које сасвим добро искоришћују разни злочинци и одметници, којих има свуда, па чак и у београдском округу, па природно и у Јужној Србији, покрајини, где је непознат ред и где је правда на врло лабавим ногама. Прилике се развијају врло неповољно по државни углед, а међутим не лечи се зло у корену, не поправља се зло стварањем бољих прилика, у којима ће се онемогућити зло, него се само прогоне кривци, пуне апсане, стварају процеси и ствара стање све хаотичнијим.

Није ђаво црн као што се приказује, па ни тамошњи народ онако крив, колико се оптужује. Треба изаћи из циркулус вициозуса, па прићи народу, треба кажњавати лажљивог достављача. Треба озбиљно испитати чиновнички кадар па ако је неко од њих крив, не кажњавати га премештајем или само отпустом из службе, него га предати и суду. Судови су и доле остали на својој висини и муслимански свет има у њих поверење. Треба и друге чиновнике дотерати до висине на којој су судије, па ће одмах бити убијено у корену зло и биће онемогућен рад и акција разних Мехонића и Бошковића као и других албанских и бугарских плаћеника и смутљиваца. Људи који имају фамилију, који имају своје огњиште, не иду у гору од беса нити се на то парама терају. Не терајмо нашу домовину у ранг Турске, да не бисмо доживели њезину судбину.

Садањи посланици муслимани из Јужне Србије не само да нису лоши, него су врло добри. Они разумеју шта је држава и шта су политички принципи, и увиђају апсурдност верског груписања. Наши водећи фактори, изгледа, њих ниподаштавају, не узимају их озбиљно, док сасвим озбиљно узимају оне из Босне који су верски груписани. Наша јавност врло често информисана од локалних амбициозних величина и уских патриота, често напада ове посланике. Желели бисмо да се потпуно преваримо, али судећи по свему ономе, што се

догађа у Јужној Србији, судећи по ономе како се рђаво разуме добронамеран рад јужно-србијанских посланика муслимана и то и од партија и од јавности, сви су изгледи да будући избори неће бити онаки, како се многи и многи надају. По свој прилици биће много већи број бивших посланика, и ми ћемо с уздахом говорити, да су ови садањи посланици муслимани из Јужне Србије били најбољи посланици, исто као што сада многи кажу да су посланици Привременог Представништва били најбољи, па можда најбољи од свих и који ће доћи, и ако се сви још сећамо, како смо били незадовољни њима и њиховим радом.

Хасан М. Ребац.

ПИСМО ИЗ ПАРИЗА

Никада Париз није био лепши!.. Стојим на старом, бескрајно елегантном и великом Конкорду и осећам и видим цео модерни Вавилон, који не зграњава само својом огромношћу, која не притискује, али која Вас обухвата са свих страна... Пре свега Париз није једна варош једног времена и једног темперамента!... Овде сваки кварт носи своју индивидуалност. Мирни и буржоаски кварт Паси, који је настанила крвна и новчана аристократија по својим тихим улицама, по блоковима кућа даје утисак да сте у једној богатој провинцијској вароши, која се доцкан буди, доцкан леже... Али све то некако тихо, неосетно, да не би ни једног пролазника узнемирили, привукли му пажњу!... Не, они мисле само на себе! Зато су толико мирни, дискретни јер њиховом егоизму треба мир: све фабрике које се окрећу око Париза и по целој Француској раде за њих; сва индустријска предузећа тамо далеко, у Кини, Јужној Америци, Балкану раде за њих! Мир, мир и нека је мир зато свуд, како би могли да чују све моторе по земаљској кугли који експлоатишу природна блага и странце за њих! Нека је на Passy-у дубок мир, угодност, ситост јер су ту центри свих банака, свих акција, свих фабрика, свих рудника на свету који раде за њих... Зато нека је свуд мир — јер се само у тишини најсигурније влада... А ко хоће да види како Париз страда, гине, луди мора да иде на Монмартр!... Тамо је алкохол, данцинг жена! Много жена! све што треба самоубилачкој лакомислености! Не. Тамо се мора ићи. Тамо сваки странац види Париз и зна шта га чека. Нека оде у радничке крајеве, где је свака кућа по једна филијала велике централне луднице у Шарантону. И док је на Passy-у мир, тишина, чистота, где је чак и улични чистач уљудан и учтиво, овде је беда! Људи, жене, деца — све је то пре део једне машине која се окреће по свима улицама радничког кварта но жива бића!... Црвена интернационала спи по олуцима, каналима, рупама, док Passy... Али у та два кварта није цео Париз! У њему ћете наћи и Средњи Век и XVIII. Век. Овде је сваки век оставио трага, овде сваки век живи, само са становницима XX. века!... Зато је Париз огроман, и бескрајно леп!

Био сам пре неко вече у l'Oeuvre-у, позоришту које себи ласка да је по избору својих комада напредније од осталих, коме није циљ да, зараде ради, ласка укусу булеверске публике. Такав глас ужива оснивалац његов, Лиње-По. Те вечери давао се „Росмерсхолм". Глумци су били осредњи. Оно што је било страшно и жалосно, то је да је Ребека Вест, та Германка са крајњег севера Норвешке, носила хаљине по последној париској моди. А на програму је стајала напомена да су те хаљине рађене у тој и тој кући. Зашто не? Зар не можемо да замислимо да је гувернанта Вест поручивала своју тоалету у Паризу? Физички је све могуће. Само у том случају у место Ибзена добијамо Шо-а са његовим базарним анакронизмима. Не чуди ме ако позориште не може да плати глумици са више уметничког смисла. Али ме чуди да се публика не буни кад јој под фирмом Ибзена сервирају рекламе за кројачке радње. И то у позоришту са претензијама l'Oeuvre-а, које, уз то, према Ибзену гаји нарочити култ.

У овоме предњачи позната глумица Сузана Депре. Гледао сам је у „Нори". Неоспорно је добра. Ма да човек не може а да га не буни њена сувише пуна фигура. Она је већ жена у годинама. То њеној Нори много смета. Остали су глумци далеко испод ње. Крогстад је просто био немогућ. Да Сава Тодоровић ту улогу игра у Паризу уместо у Београду он би био чувен у свету.

Гледао сам још и Жералдијев нов комад „Aimer" који се даје у Комедији. Успех који је Жералди пожњео велики је. Ма да га с друге стране жестоко нападају, одричући његовом комаду сву вредност. Мени изгледа да су две ствари непобитне: да комад има крупних мана, а да ј за то опет сјајан комад. Садржина је стара, у новијим француским комадима понављана до бљутавости. Муж, жена и пријатељ. Жералдијево решење није ништа друго до једна од многобројних варијација, пермутација, комбинација које проистичу из ова три дата елемента. Она, на име, не вара мужа у уобичајном смислу те речи. Не вара га у тајности, а то значи да га не вара никако. Сам муж пушта да се ствари развијају својим током. Из гордости неће да ставља брану. Или га жена воли или га не воли. Ако га воли, за њу неће постојати опасност с треће стране; ако га не воли, шта му вреди да је силом задржи? Била би му роб, не жена. Тако писац игра са отвореним картама. У место баналне интриге, у којој личности комада тобож не виде, што публика јасно види, добијамо психолошку анализу која се врши пред нашим очима. Тако се публици даје прилика да сама учествује у душевном животу личности из комада, и тако је испуњен услов да комад не буде једна проста сензација, него једно истинско уметничко дело.

Интерес, па према томе и предност комада, лежи у овом случају искључиво у психологији. а не у вештој техници, као што смо то навикли да видимо често у француским комадима. Писац се ограничио на свега три личности, кроз сва три чина. Одрекао се свих спољних трикова и ефеката, упростио је формалну страну до крајњих граница. Па кад је ипак успео да привуче пажњу нашу, значи да нас није само тренутно заварао, него да је успео да у нама пробуди дубљи интерес. По томе се, изгледа ми, Жералдијев комад разликује од уобичајених нам француских комада: он више тежи и зато ће вредност његова бити трајнија.

Психологија појединих личности изведена је неједнако. Муж је беспрекоран. А беспрекоран је зато што није само муж у уском смислу те речи. У многим комадима Батаја, Бернстена, Пјера Волфа и др. проблем између мужа и жена своди се искључиво на секс. Ни муж, ни жена, ни пријатељ, у главном, нису ништа друго до символи, мање више ублажени, за сексуалну похотљивост. Жералдијева личност није само муж, она је човек у ширем смислу те речи. Његова психологија не извире само, наивно — симплификаторски, из његове похоте. Његова је психологија диференцираниија. Он пати, али та патња није само последица слабих нерава, она се, у тренутцима, уздиже до филозофске мирноће и трагичне величине. Сећам се главног јунака из Келермановог романа „Ингеборг". Мислим да се нећу преварити, ако и за један и за други случај претпоставим руски утицај. Келермана сигурно преко Хамсуна. Кажем руски утицај, јер муж код Жералдија не воли своју жену само као жену, него и као човека. Љубав његова није само сексуална и телесна, она је већа од пролазних индивидуа, јер њен носилац у свом болу, који је страшан, може да праштa и да буде добар. Мислим да само слеп човек неће да види да је Жералди у својој личности поклонио француској бини јунака, јунака не у смислу главне личности комада, нити у смислу човека који све жртвује својој части, нити у смислу личности Ромена Ролана које су сачињене од високих и лепих намера, хартије и мастила, него у смислу вечите уметности, јунака који је јунак зато што је велики човек.

Психологија осталих личности је слабија, јер је контрадикторна. Ја не могу да замислим жену која у року од неколико часова и пријатељу и мужу каже: урадићу све што ти хоћеш! Или боље: могу да замислим такву жену, али она онда неће да буде Јелена какву је Жералди хтео да нам представи, него једно слабо створење које не зна шта хоће, које не може да пробуди наше дубље симпатије и које човек, високих душевних способности као што је њен муж, не би могао да воли онако дубоком љубављу. Али чак под претпоставком да је и

то могуће, остаје факат да је комад несвршен. Кад Јелена тако лако подлеже час утицају пријатеља, час утицају мужа, ко нам гарантује да сутра, кад се пријатељ понова појави, драма неће почети из почетка? Ту лежи најслабија тачка Жералдијевог комада. Невероватно, јер недовољно образложено је да Јелена, која се решила да напусти мужа, остаје код њега. Али је акција морала да се изведе до краја (што би целом комаду давало сасвим други карактер), или би искушење Јеленино имало да се одигра само у њеној души, сходно њеном карактеру. Вештина писца би се састојала у томе да нам без спољне акције покаже душевне перипетије, као што је то урадио са Јелениним мужем. Тада би комад сачињавао целину. И ми би имали утисак, пун, широк и снажан, слично оном из Стриндбергових „Сијавица", где се бура приближава, али опет одилази...

Пијера у улози Јелене била је сјајна, али је још бољи био Александар као муж, који никад ни један погрешан или сувишан покретат није учинио, док је Ерве као пријатељ био очајно слаб.

* * *

Квартет *Капе* је пре неки дан давао концерат. Слушао сам га некада у Минхену. Овакав ансамбл није могуће замислити. Кад свирају Бетовена, као оргуље да брује; кад свирају Хајдна то је као кад вешт играч, лако и грациозно, ногом једва додирује под. Да ли у свету постоји савршенији квартет?

Иначе и званична музика у опери и опера комик живи од старог репертоара. У главном вечити Масне, Делиб, Верди, Офенбах.

Пре неколико дана је *Колон* свирао Вагнера у позоришту Шатле: делове које у Немачкој свако дете зна и које би се свирале само на оном концерту који би био намењен публици са не бог зна каквом музичком културом: Увертиру Танхајзера, Сигфридову смрт из Гетердемерунга, валкиренрит. Сем тога су давали љубавну сцену из другог чина Тристина. Боље да нису. Оркестар је одличан, али су гласови страшни.

* * *

Има више од месец дана од како је отворена изложба „независних". Око 4000 слика. Разуме се да у толиком броју мора да има много ђубрета. Али сем тог обичног ђубрета има и необичног. „Чувени дадаиста" Пикабла изложио је канâпе. Иза стаклета у раму, на име, превукао је неколико пута, с једне стране на другу, канап и о њега окачио неколико мањих парчета картона. То је „слика". Други један, чије ми је име испало, ставио је, у виду главе, у гипс: винску чашу,

електричну лампу, роза пантљику, вештачко око и монокл. Трећи опет пише на својој „слици“ да је најмодернија уметност „таби“, да „таби објашњава мистерију, јер је сам мистерија“. Разуме се, да у целом том вашару човек лако превиди добре ствари. Први пут кад сам био, остали су ми у глави само Мортје, чији је експресионизам прост и сугестиван, и Јапанац Којанаги који, са бескрајном финесом и бескрајним декоративним смислом својих земљака, слично Фужити, и ако по све различит од њега по методу, спаја елементе запада и даљњег истока. Међ млађим који уживају глас су Андре Лот и Бисијер, који ме остављају хладним, јер према Кубизму имам личне несимпатије. Више волим Франсиса Смита, ма да, en général, не верујем много у енглеско сликарство, и ма да је Смит под јаким утицајем Англаде. Има и неколико Југословена који су изложили, а које још нисам ни видео све: Вељко Станојевић, Сава Шумановић, Мило Милуновић, Сретен Стојановић, Ристо Стијовић.

Са мање ће муке човек да прође кроз мале изложбе трговаца у улици Ла Боеси. Шта ти ту све не може да се види! Гогена у оригиналу, чије слике, узгред буди речено, коштају по 20 000 франака, нежног Ренгара, ваздушног Пол Сињака, топлог Фламенка, виртуоза Рамеа, чулног Модиљијанија. И сјасет других. Па нови таленти који ничу! Човек се пред тим изобиљем у чуду пита: чиме се из те масе талената издвајају они чија имена у историји означавају нове етапе? И самом себи одговарам: има много одличних инжињера, али је само један Фултн и један Стивенсн; има много одличних филозофа, али је само један Платон и један Кант; има много одличних уметника, али је мало њих који су прокрчили нове путеве. Па како се крче ти нови путеви? Одговор на то не лежи у естетици. „La pitié, voyez-vous, Monsieur le professeur, c'est le fond même du génie“, каже чак и Анатол Франс у својим разговорима који су скупљени од Пола Гзела, некадашњег Екермана Роденовог.

Париз. *Др. М. Т. Селесковић.*

О ПРЕИСТОРИЈСКОМ ЧОВЕКУ.[1])

Госпође и господо!

Постоје три хипотезе о постанку човека. Прва је хипотеза, да је Бог створио човека. Друга, да је човек израстао из земље. Трећа је хипотеза, да се човек развио из једне друге ниже животињске специје.

Прва хипотеза толико је слаба, да се једва може дискутовати. Штогод Наука продире више у стварност, она у своме домену налази све мање места за Бога. Наполеон, који је као војник веровао у своју звезду и у Бога, питао је једном свога пријатеља, великог научника Лапласа: да ли је гдегод у својим испитивањима наишао на Бога? „Сире", одговорио је Лаплас, „у својим научним истраживањима нигде нисам имао потребе за ту хипотезу." После тога одговора Лапласовог Наполеон није даље питао. То је било пре 100 и више година. Наука је данас тако далеко отишла, да можда ни сам Наполеон не би више Лапласу поставио ово питање. Прву хипотезу стога нећемо дискутовати, она је данас само прича за децу.

Друга хипотеза, и ако се не може одржати, озбиљнија је. По њој човек је израстао из земље, као што биљка привидно из земље израста.

Рационално изведена ова хипотеза гласи: нижи организми стварају се на површини земље из неорганске материје под повољним утицајем влаге и топлоте (Аристотело је на пр. тврдио за црве да постају на овај начин). Виши организми не постају директно из земље, већ из земље постају њихове клице, јаја код тица и зачетци код сисара.

Ову хипотезу заступа и један необични песник, из чијег дела навешћемо неке стихове преведене у прози.

„Сад се враћам детињству света и хоћу да испитам, који су били први покушаји млађане земље, први продукти које се она усудила да изложи непостојаности ваздуха и ветра.

Најпре је земља обукла брежуљке и поља травама и зеленилом свакојаке врсте; затим је створила све животињске врсте; па затим прву генерацију људи.

[1]) Јавно предавање држано у сали Универзитета фебруара ове год.

Свет, у ово прво своје доба, није знао ни за велику хладноћу, ни за сувишну топлоту, ни за страшне ветрове....

Али како је стварачка моћ земље морала имати краја, земља се даде на одмор, као жена коју су сустигле године."

Даље песник излаже како је то доба одмора донело промене на површини, које су донеле и умеренију климу, па прелази на опис човековог новог доба.

„Људи овог доба били су много снажнији но данас; они нису били лако подложни ни хладноћи, ни топлоти, ни новој храни, ни болестима. Још нико међу њима није знао водити рало... они нису знали обрађивати метале ватром, нити одевати се кожом дивљих животиња. Дрва, шуме и пећине биле су њихово обично станиште. Неспособни да се брину за опште добро, они не беху међу собом увели ни законе ни моралне односе...."

Песник тврди да ти људи нису говорили, на то их је нагнала тек љубав и социјални односи у породици.

Сви стихови се налазе у делу De natura rerum (liber V, 778—957), Lucretius-a Carus-a, римског песника из I века пре Христа. Они показују колико је Лукреције стајао у питању преисториског човека над многим образованим људима данашњег доба.

Међутим, друга хипотеза, и ако је довела Лукреција Каруса до овако рационалних погледа о преисторијском животу човека, не може бити тачна, јер ближа испитивања показују да и најмањи једноћелични организам постаје из друге ћелице; ни за један од постојећих организама не може се утврдити да је постао из земље (што не значи да *први* организми нису могли постати из неорганске материје).

Остаје нам једино трећа хипотеза, по којој се човек развио из друге ниже животињске специје. Сад прелазимо на питање о доказима за то.

Докази за ову хипотезу су тројаки: анатомски, ембриолошки и полеонтолошки. Анатомски и ембриолошки докази односе се на сличност структуре и индивидуалног развића између човека и њему најближег сисара мајмуна, нарочито на сличност између човека и тзв. антропоидних мајмуна (гибона и орангутана, који живе у Азији, и шимпанза и гориле, који живе у Африци). Анатомски и ембриолошки докази истина да не одлучују питање, али већ и на основу њиховом да се закључити да човек и антропоидни мајмун имају заједничко порекло. Директни докази за њихову генеалошку везу су међутим само палеонтолошки докази.

Још Ламарк, први представник десцендентне теорије, извео је из своје теорије (по којој су се више врсте развиле из нижих) да се и човек морао развити из мајмуна, али није имао готово никаквих доказа за то (па чак ни анатомских), већ је

то код њега била само једна ингениозна и смела дедукција из опште хипотезе.

Дарвин, који је десцендентну теорију извео систематски и подупро много јачим доказима но што су Ламаркови, ипак се под притиском цркве, бојао да из своје теорије изведе ову конзеквенцу; он у првом свом делу („Пореклу специја") о човеку и не говори. Хекел, који је одмах извео ту конзеквенцију из Дарвинове теорије, окуражио га је и Дарвин је тек доцније написао своје дело о пореклу човека (које вам дело препоручујем у недавно изишлом српском преводу, и ако је оно у многом застарело). За своју теорију Дарвин наводи готово искључиво доказе анатомске и ембриолошке. Хекелово дело о пореклу човека оснива се такође у главном на истим доказима, само су ови опширније изложени него у Дарвина.

Противници хипотезе, да је човек постао од мајмуна износили су увек противу ње осуство фосилних прелазних форама. Јер они су од увек управљали питање на присталице те хипотезе: где су прелазне форме, којих мора бити или којих је морало бити, ако је човек доиста постао од мајмуна? Данас ствар у овом погледу већ стоји друкчије. Фосилних прелазних форама између мајмуна и човека има; нема их довољно за извођење генеалогије човека из мајмуна, али има их толико да је постанак човека од мајмуна постао несумњив.

Тема мога данашњег предавања односиће се само на доказе палеонтолошке, и то из два разлога. Прво, што су докази анатомски и ембриолошки само индиректног карактера, и што не одлучују. Друго, што сам ја сам релативно боље познат са доказима палеонтолошким.

Међутим, ја ни ту нисам прави стручњак. У нас је у опште врло мали број научника. Ово не значи да међу њима нема знатних, напротив наши су научници исто тако знатни као и наши генерали (жалим што не могу додати и наши политичари). У нас има врло мало научника: за поједине науке има по један или по два стручњака, за извесне нема ниједног. Ово нарочито важи за Палеонтологију кичмењака и палеонтологију човека. Неочекиваним стицајем околности ја сам постао нека врста стручњака за извесне партије палеонтологије кичмењака; тек у последње време отпочео сам се бавити детаљније палеонтологијом човека. Кад би за Палеонтологију човека код нас било правог стручњака, сигурно је да би вам он данас месно мене држао ово предавање; овако, задовољите се са оним што ће вам рећи један по устручњак.

Сад ћемо најпре разгледати лобање антропоидних мајмуна да би видели у чему је сличност са човеком, а у чему је разлика.

Горила. — Што одма пада у очи као сличност између антропоидних мајмуна и човека то је однос између лица и мож-

дане дупље. Мождана дупља релативно је већа од лица но што је то случај код обичног сисара, где су горња и доња вилица јако продужене напред и чине њушку. Разлика између антропоидног мајмуна и обичног сисара у том погледу већа је но разлика између антропоидног мајмуна и човека.

Даљу сличност између антропоидног мајмуна и човека чини исти број зуба.

Разлику чини: лице (предњи део горње вилице) релативно је много веће но код човека. Код човека лице је редуцирано, при ходу стоји у вертикалној линији; код мајмуна оно стоји косо, и то даје мајмуну животињски карактер. Карактер животињски даје даље мајмуну предњи део доње вилице. Код човека предњи део вилице истурен је напред и има удолину и испупчење, које чини браду; браду има само човек, мајмуни (и остали сисари) је немају. Даље, сви зуби, и сечњаци и очњаци и кутњаци, код човека стоје на истој висини. Код антропоидних мајмуна очњаци су већи од осталих зуба. Осим тога код гориле, специјално постоји гребен на лобањи, где је привезан мускул, темпорални мускул који креће доњу вилицу. За јаку доњу вилицу гориле потребан је и јачи мускул да је покреће, и отуда гребен. Гребен имају орангутан и горила, а шимпанзо и гибон немају га. У том погледу шимпанзо и гибон су ближи човеку. Осим тога горило има и јака задебљања фронталних костију над очима, која чине тзв. очне луке.

Орангутан. — Он има исте карактере као и горила, само што му је глава виша. Има и гребен, као и луке.

Шимпанзо. — Он има орбитне луке, али нема гребена. Задњи део лобање јако је продужен, што је мајмунски карактер (заједнички више мање свим антропоидним мајмунима). Дупља мождана је релативно већа но код шимпанза и гориле.

Гибон. — Има очне луке, али не тако велике. У опште лобања му је мања и округлија, и по својим карактерима ближа човеку.

Ако упоредимо човечји костур и костуре четири антропоидна мајмуна, наћи ћемо, да се лобања и положај тела слажу, нарочито код човека и гибона. Гибон, и ако има најдуже руке, иде једини с времена на време усправно. Највише одступа од човека горила и то поред осталог и јаким израштајима на кичменим вратним пршљеновима. Мајмуне од човека разликује и карлица, која је код мајмуна висока и уска, а код човека широка и ниска. Фемур, или бутна кост, код мајмуна је крив и кратак, код човека је прав и дугачак.

Палеонтологија је до данас успела да утврди егзистенцију пет фосилних специја људи. Све данашње расе чине једну једину специју, разлика између данашњег човека и фосилних људи много је већа но разлика између људи данашњих раса. Осим ових пет фосилних специја различитих од данаш-

њег човека, постоји и модерни човек као фосилна специја и то у расама које су изумрле. О тим модерним фосилним људима нећемо говорити.

I. Питекантропус (Pithekanthropus) са Јаве, чији је проналазак (1894. г.) изазвао у науци читаву сензацију. То је људска специја која је исто толико мајмун колико и човек. Једни га стављају у мајмуне, други у људе. Хекел сматра да је баш то што се може ставити и у људе и у мајмуне доказ да није ни једно ни друго. Од њега је нађен горњи део лобање т. зв. кров лобање, фемур и три зуба.

Фемур је прав и витак. Оно што је код његове лобање мајмунско то су велики орбитни луци, осуство чела (код мајмуна готово чела и нема) и спљоштеност лобање одозго. Ближег људима чини га капацитет лобање. Највећи капацитет лобање код мајмуна (код гориле) је 600 cm^3, код модерног човека 1500 cm^3 просечно. Разлика у капацитету лобање између човека и мајмуна је дакле огромна. Код Pithecanthropus-а капацитет лобање износи отприлике 900 cm^3, дакле надмаша далеко антропоидне мајмуне. Али још чуднија је код Pithecanthropus-а правост фемура, која указује на усправан ход. Ако је био и мајмун, био је способан да иде усправно. А пошто је мајмун постао човек тек кад се усправио, овај мајмун, ако је мајмун и био, тим што се усправио постао је човек. Мајмунска је код зуба Питекантропуса дивергенција корена, али су зуби по круни ближи човечјим но мајмунским.

Као што се види, Питекантропус је специја фосилна која је више мајмунска но људска, али која има несумњивих људских карактера. А баш један такав фосилни тип хипотеза постанка човека из мајмуна и претпоставља. Овај тип доказује директну могућност преласка мајмуна у човека; да ли је Pithecanthropus директни предак човеков или побочна специја, при томе је споредно.

Нажалост ништа не знамо о горњој и доњој вилици Pithecanthropus-а, а кад бисмо то знали, могли бисмо више рећи о сличности Pithecanthropus а и човека.

II. Други чудан фосилни човек је скоро пронађени *Eoanthropus* или пилтдаунски човек (пронађен је 1914. год. у Енглеској.) То је један сасвим непредвиђен фосилни човек. Нико не би могао на основу упоредне анатомије претпоставити, да је такав фосилни тип могао постојати. Отуда је и контроверза око њега још увек велика.

Од њега су нам познати неколико фрагмената лобање. Са лобањом нађен је фрагменат доње вилице и у њој два кутњака као и један одвојен очњак. Прво што пада у очи код костију ове лобање, то је њихова необична дебљина. Код модерног човека дебљина костију износи 3 mm., код пилтдаунског човека 11 mm. То је један примитиван карактер.

Ова лобања нема очних лукова, и у том погледу пилтдаунски човек ближи је модерном човеку но и један други фосилни човек. Не може се рећи тачно какво му је чело. Капацитет лобање рачуна се на 1400 cm. Лице му је вероватно такође много ближе лицу модерног човека.

Али оно што загонетним чини Еоантропуса, то је заједно с лобањом нађена доња вилица која изгледа више мајмунска но људска. Фрагменат доње вилице показује, да је она ближа шимпанзу но човеку. Стога се између палеонтолога води непрестано дискусија о томе да ли нађена доња вилица припада лобањи или не, да ли је људска или мајмунска. Мој пријатељ Артур Смит Вудворд енглески палеонтолог, директор лондонског палеонтолошког музеја, који је нрви описао Еоантропуса тврди, да је та вилица људска, док американски и француски палеонтолози тврде да она припада шимпанзу. Привидно говори за мишлење ових последњих то што кад се допуни доња вилица, показује се да нема браде, даље што је очњак виши од осталих зуба, као и неки други карактери.

То што ова вилица нема браде не одлучује, јер одмах ћемо видети једног несумњивог фосилног човека који је без браде. Они који тврде да ова вилица не припада лобањи, поводе се сувише за Кивијевим законом корелације форама, који је постављен на основу живих форама док нам фосилне форме пружају непредвиђене комбинације карактера. Према томе могла је и код ове фосилне форме доња вилица остати још мајмунска, док је лобања већ постала људска. Да има очуваног кондила, који би показао да ова вилица заиста припада лобањи, Еоантропус би био најмоћнији доказ да је човек постао од мајмуна: тада би имали један фосилни тип, код којег би доња вилица мајмунска била спојена са лобањом људском.

III. Трећи фосилни човек је *Homo heidelbergensis* (хајделбершки човек). Нађен је 1907. у близини Хајделберга. Од њега имамо само доњу вилицу, али је та вилица од неоцењиве вредности. И ако несумњиво људска она нема браде, њој недостаје основни људски карактер. Она је јако масивна. Њен processus ascendens је широк. И кондил је масиван, те је и лобања морала бити масивна. Зуби су међутим и по конституцији и по броју и по висини људски. Да је вилица људска, највише за то говори поређаност зуба у луку. Код модерног човека зуби доње вилице поређани су у полукругу, па је то случај и код хајделбершког човека; код мајмуна зуби су међутим поређани у четвороуглу, побочни редови су више мање паралелни и мало дивергирају. Код шимпанза и горила лук је врло мали, а побочни редови кутњака готово паралелни. Као што се види, хајделбершки човек је човек, али човек који је још мајмун у томе што нема браде, његова

доња вилица доказује дакле несумњиво порекло човеково од мајмуна.

IV. Четврти фосилни човек је *Homo neanderthalensis* (човек из Неандертала) 1856. год. нађен је први пут горњи део лобање тога човека и анатоми оног доба стојали су пред загонетком коју нису могли да реше. Јер много је теже интерпретирати анатомски један први пут нађен фосил него ма коју први пут нађену живу форму, пошто аналогије са живим формама нема, а често услед реткости нема аналогије ни са фосилним облицима. Стога није чудо што је један Вирхоф тврдио да је ова лобања само патолошки облик лобање обичног човека. Полемика између противника и заступника специфичности неандерталске лобање није могла дуго да се реши; тек доцније кад су нађене потпуније лобање и делови скелета, могли су анатоми утврдити, да је неандерталски човек једна нарочита фосилна специја човека. Међу овим доцнијим наласцима треба споменути, да је 1899. год. у Крапини у Хрватској нашао наш хрватски колега, г. Горјановић неколике фрагменте од лобање доњих вилица и зуба т. зв. крапинског човека. О њему је г. Горјановић написао опширну монографију на немачком језику, од које је на српском изишао само извод. Међутим тек у новије доба нађени су тако потпуни остаци лобање и осталог скелета (нарочито у Француској), да се анатомија (одн. остеслогији) неандерталског човека позната готово као и анатомија модерног човека. Неандерталског човека најпотпуније је описао Marcellin Boule, директор париског Палеонтолошког музеја, у својој великој монографији о човеку из La Chapelleaux-Saints у своме делу „Les hommes fossiles", 1921.

Лобања човека из La Ferrassie је најбоље очувана лобања неандерталског човека. По капацитету своме она је несумњиво човечја. Капацитет јој је око 1500 cm³, не уступа дакле нимало капацитету модерног човека. Али иначе она има много мајмунских карактера: готово нема чела; горњи део лобање је спљоштен, док је код модерног човека узвишен. Задњи део лобање је продужен, што је такође мајмунски карактер. На лицу има још више мајмунских карактера: огромни орбитни луци, готово већи него код гориле и шимпанза. Лице (одн. горња вилица) је јако истурено напред. Зуби доње вилице су у главном људски, доња вилица, међутим, има тек почетак браде.

Ово је несумњиви човек, али човек са тако великим бројем мајмунских карактера, да га Бог није створио, јер Бог не би никад створио такву карикатуру.

У доњој вилици неандерталског човека зуби су поређани у луку, и по том карактеру нема сумње да је човек.

Остали скелет показује да је неандерталски човек био растом мањи од модерног човека, отприлике 1,5 m., и да је

ишао погнуто, што закључујемо из Фемура (који је кратак и крив) и облика кичме. И карлица је мало виша но код модерног човека.

Постоје многе реконструкције главе неандерталског човека, али су оне, и најбоље, само продукт фантазије. Најбоља је реконструкција која се налази у делу Буловом где поред костију постоје само мускули. Овај човек морао је бити страшног изгледа услед великих очију и очних лукова. (За његове огромне очи постоји хипотеза да су служиле за застрашивање противника у борби око жена).

Пети и последњи фосилни човек пронађен је пре пола године и произвео је велику сензацију како у научном свету тако и у публици. *Homo rhodesiensis* (човек из Родезије) из Јужне Африке (нађена је лобања и извесни делови скелета). За разлику од осталих фосилних људи, чији су фрагменти минерализирани, лобања родезијанског човека налази се на граници између минерализираног и органског (она је изгубила меке делове, али минерали још нису ушли унутра да направе фосил) што значи да не може бити одвећ стара.

Човек из Родезије ближи је модерном човеку од неандерталског по извесним карактерима, али по другим карактерима модерном човеку ближи је неандерталски. Родезијански и неандерталски човек имају чело врло мало. Вертикално узвишење лобање родезијанског човека веће је но код неандерталског. Задњи део лобање пак својом заокругљеношћу код родезијанског човека ближе је модерном човеку. Још један карактер приближује родезијанског човека модерном: то је потиљачни отвор, којим се глава наслања на кичму. Код родезијанског човека тај је отвор постављен централно на бази лобање као код модерног човека док је код неандерталског човека више ексцентричан (ближе мајмунима). Тај централни положај потиљачног отвора даје закључити да је родезијански човек усправно ходио. Али кројем свога лица родезијански је човек ближи мујмуну од неандерталског. Очне су му дупље веће, орбитни луци још већи, још мајмунскији. Прогнатизам, истакнутост предњег дела горње вилице, већи је но код неандерталског човека. Родезијански човек својим лицем више прави мајмунски утисак но неандерталски и тиме више фрапира. С друге стране опет они карактери који су ближи човеку, указују на могућност да је родезијански човек произишао из неандерталског човека, и да је с тога у целини ближи модерном човеку. И та хипотеза даје нарочиту важност овом проналаску.

Толико о фосилним специјама човека. О изумрлим расама модерног човека нећемо овде говорити. Поменућемо само да је њихова важност у томе што показују старост специје модерног човека (Homo Sapiens) и могућност његове генеалошке

везе са старијим специјама. На завршетку рећи ћемо нешто још о еволуцији људског рода на основу фосилних података. Ови податци су недовољни за генеалогију, али они доказују могућност или управо фактичност постанка човека и антропоидних мајмуна. Вероватно да је данашњи човек постао из неандерталског преко родезијанског човека. За pithecanthropus-а биће да је директан предак човеков и ако даљни. Eoanthropus биће да је индиректно предак човеков, односно једна побочна линија на генеалошком људском стаблу.

Хипотеза еволуције човека престављена је на једном моделу, изложеним у американском природњачком музеју. У средина модела на дну обележен је заједнички предак, непознат, с једне стране су антропоидни мајмуни, с друге људи, а у средини као заједнички pithecanthropus, по реконструкцији два анатома. На овом моделу види се поред осталог и то да антропоидни мајмуни у младости више личе на човека но у старијем добу. И ово би био доказ да су антропоидни мајмуни и људи заједничког порекла. Исто тако и женка код антропоидног мајмуна више личи на човека но мужјак.

На једној фантастичној реконструкцији из Хекеловог дела Антропогеније видимо pithecanthropus а онако како га је Хекел замислио (да живи у шуми, држи се за дрво, лицем је више човек но телом). Ова последња претпоставка је међутим нетачна, јер су лицем све фосилне специје биле ближе мајмуну. Целим својим телом човек се морао мењати брже но лицем, а лице је последње које је постало људско. Можда је у овој последњој трансформацији љубав (одн. сексуално одабирање) играла пресудну улогу. На тај начин жена би била та која је највише допринела да човек својим лицем више не личи на мајмуна.

Др. Бранислав Петронијевић.

5

ПРЕГЛЕД НОВИХ КЊИГА

	Смештај у библиотекама	
	Немањина 22-26	А. венац 1

1. КОМЕНТАР ЗАКОНА О ЕКСПРОПРИЈАЦИЈИ: са судском праксом, обрасцима и прилогом +
Светислав Вуковић
Београд: Пословни биро, 2009.

2. КОМЕНТАР СТЕЧАЈНИХ ЗАКОНА: Закон о стечају и Закон о стечају и ликвидацији банака и друштава за осигурање +
Владимир Козар
Београд: Пословни биро, 2010.

3. КОМЕНТАР ЗАКОНА О ИНТЕЛЕКТУАЛНОЈ СВОЈИНИ +
Светислав Вуковић
Београд: Пословни биро, 2009.

4. КОМЕНТАР ЗАКОНА О ПЕНЗИЈСКОМ И ИНВАЛИДСКОМ ОСИГУРАЊУ: са подзаконским актима и прилозима +
Рајко Суџум
Београд: Пословни биро, 2011.

5. 1Q84: роман (књ. 1, април – јун)
Харуки Мураками +
Београд: Геопоетика, 2011

6. 1Q84: роман (књ. 2, јул – септембар)
Харуки Мураками +
Београд: Геопоетика, 2011

7. 1Q84: роман (књ. 3, октобар – децембар)
Харуки Мураками +
Београд: Геопоетика, 2011

8. САНСЕТ ПАРК
Пол Остер +
Београд: Геопоетика, 2011

9. ОДАКЛЕ САМ БИЛА, ВИШЕ НИСАМ: и друге лисабонске приче +
Дејан Станковић Тиаго
Београд: Геопоетика, 2011

	Смештај у библиотекама	
	Немањина 22-26	А. венац 1

10. ДВА БРАТА
Милтон Хатум +
Београд: Геопоетика, 2011

11. ДРУГЕ БОЈЕ: есеји и једна прича
Орхан Памук +
Београд: Геопоетика, 2011

12. РЕКА ЗВАНА ВРЕМЕ, КУЋА ЗВАНА ЗЕМЉА +
Мија Кото
Београд: Геопоетика, 2011

13. АПРИЛ НА ВЛАШИЋУ
Мухарем Баздуљ +
Београд: Геопоетика, 2011

14. УГАРАК: роман
Зоран Петровић +
Београд: Геопоетика, 2011

15. ЛУЗИТАНИЈА
Алмејда Фарија +
Београд: Геопоетика, 2011

6

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА У БИБЛИОТЕЦИ УПРАВЕ ЗА ПЕРИОД ОКТОБАР-НОВЕМБАР 2011. ГОДИНЕ

1. АВАНТУРЕ НЕВАЉАЛЕ ДЕВОЈЧИЦЕ
   Марио Варгас Љоса
   Београд: Лагуна, 2008.

2. ЖИВЕТИ
   Ју Хуа
   Београд: Геопоетика, 2009.

3. ДОВОЉАН РАЗЛОГ
   Марија Јовановић
   Београд: М. Јовановић, 2008.

4. ГОСПОЂА ОЛГА
   Радован Бели Марковић
   Београд: Evro-Giunti, 2010.

5. КУЛА ОД КАРАТА
   Стиг Лашон
   Београд: Чаробна књига, 2009.

6. МАМА АФРИКА
   Соња Лапатанов
   Београд: Дерета, 2010.

7. ОНО ШТО ОДУВЕК ЖЕЛИШ
   Гордана Ћирјанић
   Београд: Народна књига- Алфа, 2010.

8. ЖЕНА ИЗ СУСЕДСТВА
   Барбара Делински
   Београд: Дерета, 2003.

9. АЛЕКСАНДРИЈСКА ВЕЗА
   Стив Бери
   Београд: Алнари, 2008.

10. ЉУБИЧИЦЕ СУ ПЛАВЕ
    Џејмс Патерсон
    Београд: Лагуна, 2011.

PREPORUČUJEMO

1. Murakami Haruki: 1Q84, knjiga 1, knjiga 2 i knjiga 3 / Beograd : Geopoetika, 2011.

Preuzeto sa sajta: http://www.geopoetika.com/book.php?id=2364

Knjiga 1

U japanskom jeziku slovo Q i broj 9 isto se izgovaraju. Kada se 1Q84 izgovori na japanskom, dobije se 1984, što je direktna aluzija na poznati roman Džordža Orvela koji se više puta i pominje i citira na ovim stranicama.
Čitalac zajedno sa glavnim likovima lebdi između 1984. godine i paralelnog vremena u godini 1Q84. Prvi tom ovog kapitalnog romana pokriva period od aprila do juna i kroz poglavlja koja se naizmenično smenjuju pratimo priče dvoje glavnih junaka - Aomame i Tenga. Ona je instruktorka borilačkih veština, član misteriozne organizacije koja sprovodi pravdu ubijajući nasilnike ... Tengo je profesor matematike u pripremnoj školi, tipičan murakamijevski muški lik - pasivan, bez inicijative, talentovan bez ostvarenja, jednostavno on je „deo slagalice koji se nigde ne uklapa".
Nerealni elementi, tako prepoznatljivi za Murakamija, ipak ne vode ovaj roman u žanr SF-a. Autor je ovde angažovaniji nego ikad, s namerom da mnoge važne teme modernog sveta dovede u fokus - političke zločine, tumačenje istorije, nasilje, religiozni fanatizam, slobodu, ali i nastanak književnog dela, granicu između laži i istine, realnosti i fikcije... U 1Q84 svet je pun zlostavljanja, napuštanja, nasilja, gotovo svi likovi su otuđeni, usamljeni, izolovani, ostavljeni, nesposobni za istinsko vezivanje, željni ljubavi, a neretki opisi seksa, od mehaničkog do divljeg, tek ponekad imaju blagu naznaku površne emocije.
Pišući u trećem licu (za razliku od svih prethodnih romana), pisac nas vešto vodi kroz vrlo kompleksnu strukturu i brojne slojeve, zahvaljujući umeću zavođenja nepoznatim i postepenim otkrivanjem, koje čitaoca mami da ne ispušta ovaj roman.
Novi murakamijevski humor, kao i pominjanje najznačajnijih muzičkih, filmskih i književnih imena, unose vedre boje u ovaj naizgled mračan roman.

Knjiga 2

U ovom drugom tomu, Aomame i Tengo, sticajem neobičnih događaja, potvrđuju svoje sumnje da se nalaze u drugom vremenu - u godini 1Q84 - iz kojeg ne mogu da se vrate natrag u 1984. godinu i svoje realno vreme. Njihova ljubav, iako je čini samo stisak ruke u detinjstvu, jedina je istinska i prava u ovom romanu. Ona je pokretač svih dešavanja i jača uprkos njihovoj razdvojenosti, a oni se sve više približavaju jedno drugom.
Murakami se u ovom nastavku produbljeno bavi filozofskim temama, odnosom dobra i zla, krivice i kazne i, pre svega, smislom života, stavom prema smrti, žrtvovanjem, ali i porodičnim vezama i, neizostavno, ljubavlju.
„Ako u svetu nema ljubavi, sve je iluzija i imitacija."
Autor nas upozorava da ljubav jeste glavni pokretač, ali je u modernom svetu često nema onde gde najviše treba da je bude - između muža i žene i roditelja i dece.
Poznat, i zbog toga u Japanu često kritikovan, kao pisac koji unosi previše zapadnjačke tradicije u svoje romane, Murakami je ovu priču o univerzalnim temama zajedničkim za ceo svet, obojio više no ikad pre istočnjačkom filozofijom i japanskim načinom života, naročito kuhinjom, čiji nas sastojci omamljuju sa stranica ove knjige.

Knjiga 3

„Ovo je sasvim čudan svet. Iz dana u dan sve je nejasnija granica dokle seže teorija, a odakle počinje stvaran svet. Šta kažeš, Tengo, kako ti, kao pisac, definišeš ono što nazivamo stvarnošću?“ – „Tamo gde zabodeš iglu i poteče crvena krv, to je stvarni svet.“
Proticanje krvi, kao jedini dokaz stvarnog sveta, pravi je murakamijevski slojeviti odgovor na Veliko pitanje. Roman *1Q84* je, pored ostalog, i kritika ubrzanog tempa života, tehnološkog razvoja, nasilja, pohlepe i večite težnje za sticanjem na globalnom i ličnom nivou. Nasuprot samorazarajućoj brzini napretka, postoji i onaj najvažniji segment ljudskog života gde, kako to autor ističe, protok vremena gubi značaj.
Izobilje tema i događaja iz prva dva toma, svodi se u ovom trećem na ljubavnu priču u kojoj, nerealno, a ipak moguće, samo jedan dodir ruke ne gubi intenzitet užitka ni posle dvadeset godina odvojenosti. Ljubav u okviru porodice zauzima posebno mesto u ovom romanu o otuđenosti, te treći tom donosi i motiv pomirenja sa ocem, koji je tako dosledno izostajao iz dosadašnjih Murakamijevih dela.
Na kraju, bez odgovora baš na sva pitanja, autor nas znalački ostavlja u dilemi da li je u pitanju klasična otvorena naracija, u kojoj se tumačenje prepušta čitaocima, ili su ipak ostavljena odškrinuta vrata za razotkrivanja u nekim budućim delima…
„Upravo je Murakamijeva odvažnost da zakorači u nešto još neimenovano ono zbog čega je toliko čitan širom sveta.“

Jomiuri Šimbun

2. Oster Pol: SANSET PARK / Beograd : Geopoetika, 2011.

Preuzeto sa sajta: http://www.geopoetika.com/book.php?id=2612

Kao i Erik Majkl Paker, glavni junak DeLilovog *Kosmopolisa* – romana posvećenog upravo Polu Osteru – i Majls Heler, glavni junak nove Osterove knjige, romana *Sanset Park*, ima dvadeset osam godina i Njujorčanin je. Njihove sličnosti tu, međutim, završavaju. Dok je DeLilov Paker multimilijarder, Majls Heler na Floridi preživljava radeći kao fizički radnik. Napustivši rodni grad i fakultet zbog porodične tragedije, godinama je lutao Amerikom, a za Floridu se vezao zbog mlade devojke, Pilar, koja je još srednjoškolka. Upravo zbog njene mladosti, međutim, tačnije rečeno, maloletnosti, Majls će se (privremeno) vratiti u Njujork, odazvavši se pozivu starog prijatelja...
U *Sanset Parku* Oster se vraća nekim od svojih opsesivnih tema: mladosti, porodičnim odnosima, Njujorku, književnosti. Kontekst je savremen: vreme svetske ekonomske krize i masovne nezaposlenosti, vreme u kome doktoranti i perspektivni umetnici jedva spajaju kraj s krajem, vreme fluidnih i neodređenih društvenih vrednosti. U svetu u kome je izvesna samo neizvesnost, Osterovi junaci u ljubavi pronalaze jednu od retkih oaza smisla.
Iako je Majls Heler bez sumnje glavni junak romana, njegova perspektiva nema privilegiju da bude jedina iz koje se priča pripoveda. Perspektive njegovog oca Morisa, majke Meri-Li Svon, starog prijatelja Binga Nejtana, poznanica i cimerki Alis Bergstrom i Elen Brajs, doprinose polifoničnosti *Sanset Parka*, romana koji, kao i prethodni Osterovi, čitaoca osvaja čarobnjačkom veštinom pričanja i u kojem se Oster pokatkad doima *tužnijim i mudrijim* nego ikad pre.

3. Stanković Dejan Tiago: ODAKLE SAM BILA, VIŠE NISAM: i druge lisabonske priče / Beograd : Geopoetika, 2011.

Preuzeto sa sajta: http://www.geopoetika.com/book.php?id=2618

Do sada znan javnosti kao vrsni prevodilac nobelovaca Žozea Saramaga na srpski jezik i Ive Andrića na portugalski jezik, Dejan Tiago Stanković oprobao se i u sopstvenom pisanju.
Pred nama je knjiga priča nastala kao zbir dvodecenijskog iskustva provedenog u Lisabonu. (Od dvadeset ovde objavljenih priča, šest je prvobitno napisano na portugalskom pa prevedeno, kako autor kaže, na „maternji jezik"). Stanković je, za prvu autorsku knjigu, iznenađujuće sigurnom rukom i šarmantnom literarnom oslobođenošću ispisao storije iz višev ekovne istorije kao i sadašnjeg doba prestonice ove nekada svetske sile. I upravo taj skok iz imperijalne prošlosti u građansku realnost jeste virtuoznost ovih priča. Dejan Stanković je vešt posmatrač sa smislom za humor, pomoću kojeg zdušno širi svoju tematsku raznovrsnost i dublje svedoči o ovoj sredini i njenoj kulturi.
Ovo je knjiga koja vas nepogrešivo podseća na ponekad potisnutu istinu da je zadatak književnosti i uživanje u čitanju.
„Da li je deda ili je baba? Znakovi su kontradiktorni. Po kvrgavim kolenima i velikim patikama reklo bi se da je deda... Po depiliranim nogama i razmazanoj šminci, baba je. Po izrasloj bradi misliš deda, po očupanim obrvama čini ti se baba. Po glasu deda, po gestikulaciji manikiranih ruku baba... Ima Adamovu jabučicu! Deda je! Doduše, zbabljen."
„Znate li da je ovde jednom bio dvoboj između nosoroga i slona, verovatno jedini ikada priređen?! Borbe ljudi i bikova, vojne parade, povorke grešnika i osuđenika na putu ka lomači bile su redovan prizor. Tu se trgovalo začinima, dragocenostima, crnim robljem. Odmah dole, na reci, pristajali su brodovi iz Afrike, Indije i Amerikâ. Sa zapadne strane trga stajao je kraljevski dvor iz koga se vladalo bliskim i dalekim krajevima, s ove i one strane mora, carstvom u kome sunce nije zalazilo. Od svega toga opstalo je samo ime *Terreiro do Paço*."

4. Hatum Milton: DVA BRATA / Beograd : Geopoetika, 2011.

Preuzeto sa sajta: http://www.geopoetika.com/book.php?id=2644

Smeštena u važnu brazilsku luku Manaus koja još pamti zlatno doba „groznice kaučuka" s kraja devetnaestog i početka dvadesetog veka, ovo je priča o nepomirljivo različitoj braći blizancima koji se bore za majčinu ljubav. Takođe, ovo je izrazito živ i iznenađujući portret grada nastalog na ušću dveju velikih reka, isto tako različitih, usred amazonske prašume.
„Ljudska priča oživljena rukom veoma dobrog pisca.... Hatum je izvrstan u dočaravanju mirisa i boja, u opisima svetkovina i reka, u doprinosu kulturološkom razumevanju, ali i u gnevu. Dobar je u metaforama. Zmije, prave i one metaforične, gmižu ovim romanom, njegovim ekvatorijalnim i biblijskim svetom."

A. S. Bajat, *The Guardian*

„Čudnovato i zavodljivo... bogatstvo ljudske tapiserije, uz još veće bogatstvo brazilskog ambijenta... egzotični svet, svet pun opasnosti, kojem je Hatum majstorski udahnuo život."

Sunday Telegraph

„Fikcija u najčistijem obliku... podsticajna i izuzetna."
TLS

„Magična saga o libanskoj porodici na Amazonu.“

Elle

„Ispunjeno plesom, egzotičnim prizorima, aromama i mirisima opojnog Brazila... atmosferično, strastveno, enigmatično, ovo je hipnotišuće putovanje u samo srce porodice.“

Publishers Weekly

„Upečatljiv... uz obilje senzualne proze, roman *Dva brata* pažljivo preispituje one teške emocije kakve su ljubomora, netrpeljivost i strast, koje su pored ljubavi i saosećanja ključne za većinu porodica.“

Ireland on Sunday

„Izvanredno prizivanje mirisa, ukusa, zvukova i meteža starih delova Manausa.“

New York Times Book Review

5. Pamuk Orhan: DRUGE BOJE: eseji i jedna priča / Beograd : Geopoetika, 2011.

Preuzeto sa sajta: http://www.geopoetika.com/book.php?id=2660

Posle tri decenije pisanja romana dobitnik Nobelove nagrade za te iste romane, sakupio je u ovoj knjizi eseje i reportaže pisane sve to vreme paralelno sa beletristikom. Neke od njih prate i crteži nacrtani Pamukovom rukom.
Druge boje su predstavile svoga autora kao vrcavog, zabavnog, duhovitog, ali istovremeno i vrlo ozbiljnog, promišljenog posmatrača sveta i sopstvenog života. On se ovde možda otvorio i više no što je planirao: tekstovi o pušenju, odnosu sa svojom ćerkom ili o opsesivnoj samoći prikazuju ga u do sada nepoznatom svetlu. Kada se ovi intimniji članci povežu sa tekstovima o tzv. knjigama njegovog života, čitanjem, analizom politike u Turskoj i Evropi, a potom sa putovanjima po drugim gradovima i civilizacijama, dobija se knjiga samoispitivanja i jedne nove (auto)biografije vrlo perceptivnog čoveka koji jednako iznijansirano zapaža sve oko sebe bilo da gleda na svet sa svog prozora ili iz aviona.
To što je ova knjiga sastavljena od međusobno veoma različitih vrsta eseja i članaka, uz poveći intervju dat časopisu *Paris Review*, uz nagradni dodatak – priču *Gledanje kroz prozor*, zapravo je njena prednost. Zbir ovih tekstova je i vrhunska vrednost ove knjige: dobili smo bogatu i potpunu sliku Pisca i njegove nepotkupljive odanosti literaturi. Orhan Pamuk kao da bi da nam kaže: pa, pisci i književnost tome i služe – da budu Jedno.

Vladislav Bajac

„Čitanje ovih tekstova čoveka ispuni čistim užitkom koji izaziva svaka pojedinačna pripovest... Autobiografija u esejima i pričama, knjiga za pisce i čitaoce koja je u najmanju ruku očaravajuća.“

The Baltimore Sun

„Prodorno i dragoceno... pravi trijumf.“

The New York Review of Books